1870. Een en Twintigste Jaargang. N°. 27

DE HERAUT.

EENE NEDERLANDSCHE STEM
VOOR
ISRAELS KONING, HET HOOFD DER GEMEENTE.

Vrijdag, 8 Julij.

האמנתי כי אדב
Ps. CXVI: 10.

Het geloof is uit het gehoor.
Rom. X: 1.

De uitgave van dit Blad, Redacteur Dr. C. SCHWARTZ, London 5 Strathmore Gardens, Kensington, W. geschiedt des Vrijdags. Bijdragen, Brieven, enz., gelieve men franco te adresseren aan de Uitgevers H. DE HOOGH & C°.

Abonnementsprijs per kwartaal *f* **1,50**, franco per post *f* **1,65**. — De Prijs der Advertentiën is van 1—5 regels *f* 1,— elke regel meer 15 Centen. — Groote letters worden naar de plaatsruimte berekend.

In de woestijn.

> En als Jezus dit hoorde, vertrok Hij van daar te scheep naar eene woeste plaats alleen; en de scharen, dat hoorende, zijn Hem te voet gevolgd uit de steden.
> Matth. 14: 13.

Deze woorden der Schrift worden dubbel belangrijk, wanneer zij als eene treffende tegenstelling met 'tgeen in het paleis van Herodes gebeurde, worden beschouwd. Deze Herodes was een wellustige tiran, die bij afwisseling het volk onderdrukte en vleide, den Dooper gaarne hoorde, overtuigd was, dat deze een heilig en regtvaardig man was, het volk vreesde, en tevens bang was voor den man, die tegen hem getuigde, ofschoon hij er mede eindigde om hem over te geven aan de willekeur eener echtbreekster, die zich zwaar beleedigd gevoelde, omdat de Dooper zijne stem tegen haar had verheven. De ellendige vorst was ligtzinnig en bijgeloovig, en verkwistte de goederen, waarvoor hij verantwoordelijk was aan den Koning der koningen, al kon de menschelijke wet hem niet bereiken. Hij ging van de eene zonde tot de andere over, en toen hij opgewonden was door sterken drank en den lust des vleesches, zwoer hij een eed, dien hij niet bevestigen mogt en niet breken kon, en vergoot hij het bloed van den grootsten man, die ooit van eene vrouw geboren werd. Weldra wordt dien ellendigen vorst een schotel aangeboden, die hem verschrikt en met ontzetting vervult.

Eene vreeselijke verandering heeft binnen korten tijd plaats gehad. Toen de gasten nederzaten aan de tafels, beladen met al wat de koninklijke overdaad aanbieden kon, en de jonge dochter voor hen en den vorst danste, waren allen zoozeer betooverd door hare bevallige bewegingen, dat zij luide hare bekoorlijkheid prezen, en boven hunne stemmen werd de stem van Herodes gehoord, die luider en luider haar bewonderde. Een iegelijk, die hem toen zag, zou hem voor den gelukkigsten en vrolijksten man hebben gehouden, want hij scheen zoo blijde te zijn en niets te ontberen; maar nu zag hij er bedroefd en jammerlijk uit; en geen wonder, want de koninklijke heer is sedert veranderd in een lagen moordenaar. Hij, die durfde weêrstand bieden aan de regtvaardige wenschen eener gansche natie, kon den eisch niet afwijzen van een zwak meisje, dat misleid werd door eene goddelooze moeder. Hij is beschaamd en verward, een gevoel van diepe ellende maakt zich van hem meester, smart en droefenis hebben de stemmen van vreugde en genot vervangen. Het is de droefheid der wereld, die door schaamte en dood gevolgd wordt; het is de zondige lust, die eene treurige vrucht heeft voortgebragt en eindigt in eeuwige ellende. Herodes wenschte later Jezus te zien, doch het werd hem niet vergund en toen Pilatus Jezus tot hem zond, omdat hij destijds in Galilea was, sprak Jezus geen enkel woord, en dit stilzwijgen van Jezus was de meest welsprekende veroordeeling van den rampzaligen man.

Doch gij wenscht niet langer in de nabijheid van den ongelukkigen moordenaar te vertoeven, die door Gods wet en zijne eigene conscientie beschuldigd en veroordeeld wordt, en zijn paleis in een moordenaarshol heeft veranderd; volgt dan Jezus in de woeste plaats. Dáár is niets van aardsche grootheid en valsche wereldsche pracht; het is eene dorre plaats, alwaar men al de eenvoudigste levensbehoeften derft; nogtans kunt gij aldaar een schouwspel zien, dat de engelen met bewondering en aanbidding beschouwen, terwijl aldaar eene heerlijkheid openbaar wordt, die alle menschelijke pracht ver overtreft. Want niet de koning der schande en schuld, maar die der heerlijkheid en des vredes bereidt aldaar de tafel, en vervult de harten met vreugde; en hoe groot ook de behoeften mogen wezen, Hij, de arme-rijke Jezus voorziet in aller nood.

Wanneer men de verschillende verhalen der Evangelisten onderling vergelijkt, dan blijkt het, dat de Apostelen kort te voren van eene zendingsreis waren teruggekeerd, en Jezus hadden verhaald al wat zij gezien en gedaan hadden (Mark. 6: 30 en Luk. 9: 10).

Christus ging met Zijne discipelen in de woestijn, opdat zij wier geloof nog zwak was, niet al te zeer verschrikt en bedroefd zouden worden over den moord van den Dooper.

De teederheid van Jezus blijkt vooral ook uit het liefelijk woord, door Markus ons bewaard: »*rust een weinig.*" Zijne zorgzame liefde gevoelde, dat zij in den laatsten tijd veel hadden gewerkt, en dat hun hart diep was geschokt, en Hij gunde en bereidde daarom de rust, waaraan zij zonder twijfel behoefte gevoelden. Hun gunde Hij gaarne rust, ofschoon Hij zelf onvermoeid was in de dienst des Vaders en in het Koningrijk der hemelen. En het is voorzeker eene zeer belangrijke les voor ons allen, om niet te vergeten, dat wij bij allen ijver voor Gods naam en eer, om onzen arbeid te kunnen verrigten, rusten moeten aan het hart van den Heer.

Hij zelf kan evenwel de rust niet lang genieten, want weldra volgt Hem eene groote schare van kranken, die Hij moet genezen, van onwetenden, die Hij moet onderwijzen, en van hongerigen die Hij moet voeden. Wordt hiermede niet volledig het werk beschreven dat Jezus aan zondaars verrigt? Overal in de Schrift wordt de zonde onder het beeld van krankte beschreven, en wel van eene krankte, die tot alle standen en leeftijden is doorgedrongen, die alle krachten des ligchaams en der ziel heeft aangetast. Deze krankte is erfelijk, en al kunnen wij in menschelijke kracht veelal hare openbaringen beletten, zoo kunnen wij toch haar niet uitroeijen. Er is slechts één Geneesmeester, die den wortel der krankte kan aantasten, en welke ook de toestand en de verschijnselen der ziekte mogen wezen, haar volkomen kan overwinnen; en de naam van dien Geneesmeester zweeft op uwe lippen, Hij is dezelfde, die de kranken in de woestijn genas.

De Israëlietische mannen, daar in de woestijn vergaderd, waren zonder twijfel bedreven in de wijsheid der Farizeën, en velen hunner hadden zeer waarschijnlijk ook de wet van Mozes bestudeerd; nogtans kenden zij noch hun eigen hart noch den aard der pligten en voorregten van het Koningrijk van God. Jezus ontsluit hun de Schriften, maakt zich aan hen bekend, en zij beginnen nu te gevoelen, dat zij burgers zijn van het Koningrijk der hemelen (Lukas 9: 11). De middelen van onderwijs zijn verschillend, maar zoo dikwerf onze ziel tot Christus wordt gebragt, wordt zij van hare zonde, hare behoefte aan vergeving en de algenoegzaamheden van Jezus overtuigd, en de Geest openbaart haar het Woord van God in het licht van Hem, die de Zon der geregtigheid is.

Hij spijzigt de hongerigen. Er is in alle harten een hongeren naar vrede en genot, en alle pogingen, in eigen kracht aangewend, lijden schipbreuk en laten veelal de harten meer dan ooit onbevredigd. Hij alleen, die het Brood des levens is, kan de harten vrede en eene blijvende verkwikking geven; want de Israëlieten, die het manna aten, door Mozes in de woestijn hun gegeven, stierven; doch zij, die gevoed worden door Jezus Christus, leven in alle eeuwigheid. Jezus had, toen Hij zich met de Discipelen in eene woeste plaats terugtrok, eenige rust willen genieten, doch toen deze arme versmachtende mannen, vrouwen en kinderen Hem naderden met hunne verschillende behoeften, gaf Hij volgaarne de rust op en wijdde zich gansch en al aan hunne belangen.

De dag spoedde ten einde, de avond was gekomen, en de behoefte aan voedsel werd gevoeld. Tot dusver had Hij hunne zielen gespijzigd, en hun zekerlijk ook in hunne ligchamen doen ondervinden, dat de mensch leeft van elk woord, dat uit 's Heeren mond gaat. Thans echter spijzigt Hij hunne ligchamen, en hunne zielen putten uit de fonteinen des heils en der zaligheid. De Discipelen evenwel moeten even als het volk van hunne eigene onmagt in de eerste plaats overtuigd zijn, voordat de almagt van Jezus openbaar wordt. Jezus spreekt in de eerste plaats tot Filippus (Joh. 6: 5), hetzij omdat hem de voorraad was toebetrouwd, hetzij om zijn geloof te beproeven (Joh. 14: 8); en Filippus, die alleen ziet op de dingen die voor oogen zijn, geeft een allezins billijk en juist antwoord. Met heilige ironie gebiedt Jezus de Apostelen: »Geeft gijlieden hun te eten," en hun antwoord komt veel overeen met het antwoord van den knecht des Profeten, 2 Kon. 5: 42 en 43, en zij herhalen: »Zullen wij heengaan en spijzen koopen?" Veroordeelt hun klein geloof niet, maar herinnert u veelmeer dat zelfs Mozes zulk een twijfel koesterde, Num. 11: 22 en 23, en bovenal vergeet niet hoe dikwerf wij zelven God buiten aanmerking laten, wanneer wij om zoo te spreken de balans opmaken.

Doch nu begint Christus zelf de rekening op te maken. Er behoeft niets gekocht te worden, en Hij zal niet alleen het noodzakelijke geven maar ook overvloedig. Hij zal niet scheppen, maar vermenigvuldigen, en rijkelijk zegenen. Er wordt niets anders vereischt, dan alles tot Jezus te brengen, en Hij, die als de Medicijnmeester de kranken had genezen, en als de Profeet de onwetenden onderwezen, zal nu als de koninklijke Gastheer de tafel voor hen ook in de woestijn bereiden, en alles doen in liefelijke orde. Er wordt bevel gegeven om in vijftigtallen op het groene gras neder te zitten, en daar de discipelen niet wisten wat Jezus zou gaan doen, was dit bevel eene beproeving van hun geloof, dewijl er geen voorraad was en allen na dit bevel spijs verwachtten. Aller oogen zijn nu op Jezus gerigt, en weldra wordt alles door 's Heeren woord en gebed geheiligd (1 Tim. 4: 5).

Jezus heft de oogen op tot den Vader in ernstige smeeking, en geeft ons daarin een voorbeeld om Hem als den Gever van elke volmaakte gave te erkennen. Hij ontvangt alles uit des Vaders hand, geeft het aan de Discipelen, en deze wederom deelen in onvermoeide liefde uit, wat de almagtige heerlijkheid heeft bereid. En zij aten en werden verzadigd, en de overblijfselen vulden twaalf manden, en deze manden prediken den discipelen van alle eeuwen, dat Jezus niet alleen in den tegenwoordigen maar ook in den toekomenden nood, en de behoeften van al de Zijnen ruimschoots kan en zal voorzien, omdat Hij een rijk, koninklijk Heer is, die overvloediglijk geeft.

Behoef ik u te zeggen hoe rijk dit wonder is in toepassing op onze dagelijksche behoeften? Aanschouwt de *magt* van Jezus, die weinige brooden en visschen in de kracht Zijner majesteit vermenigvuldigde; aanschouwt den *rijkdom* van Christus, die meer geeft dan voor het oogenblik vereischt werd; aanschouwt de *liefde* van Christus, die met teederheid de behoeften der Zijnen gadeslaat. Hij had zich in de eenzaamheid ten Zijnen behoeve teruggetrokken, doch Hij gaf deze rust op, even als Hij met Nicodemus tot in den middernacht sprak, en in de hitte des daags zat aan de fontein met de Samaritaansche vrouw, om de kranken te genezen, de onwetenden te onderwijzen en de hongerigen te voeden. Sommigen hunner zullen nooit tot Hem terugkeeren en anderen zullen welligt zich bij Hem voegen, die weldra zullen roepen: »kruist Hem, kruist Hem;" nogtans geeft Hij de liefelijkste plaats en voorziet Hij ruimschoots en koninklijk in al hunne behoeften.

Wij hebben geen aanspraak op draf, doch Hij geeft ons het regt van kinderen. Voor zich zelven zal Hij geen steen in brood veranderen, doch voor Zijn volk zal Hij ook in de woestijn schatten Zijner liefde ontsluiten. En zal Hij, die voor deze menigte Zijne voorraadskorven uitstort, hen, voor wie Hij Zijn leven in den dood heeft gegeven, steenen voor brood, of een schorpioen voor visch geven? Zal Hij, die het leven schonk, niet geven wat noodzakelijk is tot behoudenis van het leven? Komt tot Hem met de belijdenis van uwe armoede, en gehoorzaamt Zijne bevelen, en plaatst uw vertrouwen op de algenoegzaamheid Zijner genade, en gij zult voorzeker nooit beschaamd worden.

Maar ik heb slechts eenige brooden en visschen, mijne gezindheid is niet goed, mijn weten is zeer beperkt, mijne middelen zijn zeer gering, ik heb slechts weinig gelegenheden om nuttig te zijn, mijne gebeden zijn zeer koud en mijne gemeenschap met Jezus is telkens belet door mijn weinig toenemen in kennis en genade. Welaan ga met uwe armoede en uwe zwakheid tot Jezus, leg het in Zijne hand opdat Hij het zegene, en wat in uwe hand zwak en nietig was, zal in Zijne handen, onder Zijnen zegen voldoende bevonden worden om vijf duizend te spijzigen; en meer dan dit, want twaalf manden waren met brokken gevuld.

Laat ons dan alles uit *Zijne* hand ontvangen, en hiervan diep doordrongen zijn, dat wij in alles verantwoordelijke rentmeesters zijn, en alles ontvangen hebben, niet om het voor ons te behouden, maar om het in Zijne dienst te besteden. Was het niet een groot voorregt voor de Apostelen, de uit de hand van Jezus ontvangene brooden aan de menigte te geven en alzoo de magt van den Heer te verkondigen en te verheerlijken? En is het niet een groot voorregt van Christus alzoo te mogen getuigen en een schakel in de keten te zijn, die eene ziel aan Hem verbindt, zelven gezegend en voor anderen een zegen te worden? Welaan, wij weten dat Israël wonderbaarlijk in de woestijn gespijzigd, de weduwe te Sarepta heerlijk gezegend werd, en nu zullen en willen wij niet twijfelen, dat Hij, die het Brood des levens is en in wien de volheid Gods ligchamelijk heeft gewoond, voor ons overvloedig kan doen wat in de dagen der schaduwen door de dienstknechten voor Gods volk werd verrigt. In het geloof zullen ook wij de heerlijkheid des Heeren aanschouwen, en Hij, die het zaad, dat elk jaar wordt uitgestrooid, behoedt en behoudt en vruchtbaar maakt; Hij, die beloofd heeft dat die den Heer zoeken geen ding zullen missen, is getrouw; Zijne beloften falen niet, Zijne getrouwheid make ook ons getrouw, opdat wij, gespijzigd uit Zijne volheid, begeeren alles te doen in den naam van God, dankende den Vader door Jezus Christus.

C. S.

Het zevende Algemeen Evangelisch Nationaal Zendingsfeest.

(*Vervolg.*)

Slotwoord aan de Amsterdamsche en Haarlemsche bezoekers, volgens eigen opgave, door den heer H. J. van Lummel.

Waarde Vrienden der Zending! Broeders en Zusters in onzen Heer!

Mij is de waarlijk niet aangename taak opgedragen, om afscheid van u te nemen, en u te danken voor de belangstelling, door u op dezen dag in de heilige zaak der zending getoond.

Niet aangenaam: omdat afscheid nemen in 't algemeen niet genoegelijk is; niet aangenaam vooral, wanneer we afscheid nemen van vrienden, die ons dierbaar zijn, en dat zijn de Amsterdamsche en Haarlemsche vrienden.

Dan, ge verwacht niet, dat ik u zoo kortjes zal afschepen. Ge verwacht nog een enkel woord, nog een woord ter herinnering aan dezen feestdag van mij, en dat wil ik u ook gaarne medegeven.

Het is mijne taak afscheid te nemen van de Amsterdammers en Haarlemmers! Elke Amsterdammer is een koopman, en elke Haarlemmer is of een nijverheidsman, of ook een koopman. Bijna onze gansche natie bestaat uit kooplieden; en daarom is het ook niet vreemd het woord uit onzen mond te hooren: wat nut geeft het? — hoeveel procent brengt het op? Wat winnen we er meê?

Die vragen komen bij de gedachte aan den handel zoo in de eerste plaats op in het hoofd van ieder, die zich met koopen en verkoopen bezig houdt.

Maar daar blijft het niet altijd bij. Ook bij andere zaken vraagt men zich wel af: wat geeft het? — En die vraag is niet ongeoorloofd; ook voor den Christen niet. Onze Catechismus doet ze ook wel. — Baat het, of schaadt het? daarop komt het aan, met alle dingen. Met de zending ook. We willen dit te zamen eens in het kort nagaan. We willen eens zien of de zending ook eene produktieve zaak geweest is of niet; en omdat we nu juist den zevenden zendingsdag sluiten, willen we ook den ganschen zendingsdag van meer dan 1800 jaren eens in zeven groote dagen verdeelen, en zien welke voordeelen er bij elken dag behaald zijn geworden voor de uitbreiding van het rijk des Heeren! Vóór bijna 1840 jaren ving de Christelijke zendingsarbeid aan op het groote Pinksterfeest. We noemen dien heerlijken aanvang *de dag des Heeren* der zending. Toen wrocht de Heilige Geest op éénen dag in de harten van meer dan 3000 Joden het werk der bekeering, dat sedert dien dag tot op heden toe onafgebroken is voortgezet, ook dan, wanneer onze oogen het niet zien, en onze harten het niet gevoelen. Spoedig daarna bragten een Petrus en een Paulus het Evangelie onder de Heidenen, en bij het einde der eerste eeuw onzer jaartelling kon men het getal Christenen veilig op meer dan 200,000 stellen.

De tweede dag is de zaaitijd der zending; hij duurt van 100—300 na Chr. Het bloed der martelaren en het woord der kerkvaders waren uitnemende zendelingen. Waar de Christenen ook kwamen, lieten zij hun licht schijnen tot heerlijkheid des Eengeborenen des Vaders; en kerkers en brandstapels en moordschavotten dienden ter uitbreiding des Evangelies en tot bevestiging van het woord: »in de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen;" en aan het einde van dien dag was de schare der gedoopten uit de Heidenen meer dan 1 millioen geworden! Maar nu kwam de *derde dag, de dag zonder verdrukking*, van 300—600 na Chr. Keizer Konstantijn werd Christen, en het Christendom geraakte in eere bij de wereld, maar verloor veel van zijn eigenlijk karakter; 't was nu ook dikwerf de geest der wereld, die er toe aanspoorde, om tot het Christendom over te gaan, en zoo werd het getal wel groot, maar de vastheid des geloofs was klein. Daarom werd onder de 30 millioenen, die zich naar Christus noemden, eene louterings noodzakelijk, en de Heer gaf *den vierden dag, den dag der zuivering* van het Christendom van 600—800 n. Chr. De valsche profeet Mohamed kwam, wilde door de kracht des zwaards zijne leer uitbreiden en menigeen bezweek, omdat de Christus niet in het hart maar alleen op de lippen getroond had. Nu werd het openbaar, wie 't wel gemeend had met zijnen Heer. Groot was 't getal der afvalligen ook in Europa. Maar eindelijk werd aan deze tegenstanders des Christendoms paal en perk gezet door Karel Martel, die de Mooren bij Tours versloeg. En niettegenstaande deze rampen breidde het Christendom zich uit, was het werk der zending gezegend en telde men bij den aanvang der 9de eeuw 100 millioen gedoopten. Nog altijd waren West- en Noord-Europa verstoken van het licht des Evangelies; maar nu was de tijd der genade ook voor die streken aangebroken, en onder de bescherming van dezelfde vorsten, die de Mooren verslagen hadden, zond de Heer, *op den vijfden dag* van 800—1500 n. Chr. ook naar ons vaderland zendelingen, als: Amandus, Eloy, Willebrord en Bonifacius, om ook hier den arbeid der liefde tot heil van zondaren aan te vangen. Karel de Groote bragt Friezen en Saksers tot het Christendom, en Europa zag het liefelijk licht der blijde boodschap overal verkondigen, toen het eerste duizendtal jaren na Christus geboorte voltooid was. Maar 't geheel was geenszins de maatstaf der zuiverheid; — al beleden bijna 200 millioen menschen den Christus Gods, slechts

weinigen waren er, die voor Hem leefden. Menschvergoding en aanzien van 't geen voor oogen is kwamen in plaats van de vereering in geest en in waarheid. Met geweld wilden de kruisvaarders zich meester maken van het H. Land, met geweld wilde één man het hoofd der kerk zijn en verklaarde hij zich als de stedehouder van Christus, en de liefde voor den Heiland werd bij velen verdonkerd onder de dienst van Maria en de Heiligen. Maar ook nu liet de Heer Zijne Gemeente niet aan haar treurig lot over, en op den *zesden dag*, *den dag der Hervorming* van 1500—1732 zond hij Luther en Zwingli, Calvijn en anderen, om het woord weder op den kandelaar te plaatsen. Nu was de arbeid der zending groot, maar beperkte zich bijna geheel in eigen boezem. Toch werd ook naar buiten gewerkt. Een Gustaaf Wasa dacht aan de Laplanders, een Frederik IV aan de Hindoes, een Franke aan alle Heidenen; — en toen de gemeente rijp was en 250 millioen gedoopten telde, deed de Heer den *zevenden dag*, *den dag der nieuwe zending* in het jaar 1732 aanlichten. De Broedergemeente begon dien arbeid in het groot, omdat zij door groote liefde daartoe werd gedrongen. Haar licht verlichtte ook anderen. In Engeland, Nederland, Amerika, in Duitschland, overal ontwaakten harten, die de uitbreiding van het rijk des Heeren wenschten te bevorderen. Honderden van zendelingen zijn uitgegaan, en de naam des Heeren Jezus is over de gansche bekende aarde gehoord geworden; in het Noorden en in het Zuiden, in het Oosten en in het Westen! En het woord heeft kracht gedaan, en millioenen zijn er bekeerd uit de duisternis des Heidendoms tot het licht des Evangelies. Drie honderd negen en zestig millioenen zijn reeds in Jezus naam gedoopt; en nog is het einde niet van dezen dag, waarop het ons duidelijker dan ooit aangezegd wordt te werken, terwijl het dag is, eer de nacht komt, waarin niemand werken kan. Het is de zevende dag! de groote Sabbath, de dag des Heeren Heeren moet volgen. O, dat we er voor zorgen, dat Zijne schuren gevuld worden, de oogst kan nog zeer groot zijn! Indien wij niet verslappen.

Maar, ge denkt misschien 369 millioenen, welk een getal, en dat van de 3000 op het eerste Pinksterfeest! Ja, 't is veel, zeer veel, maar in vergelijking van de 900 millioenen onsterfelijke zielen, die nog buiten Christus leven, die nog rondtasten in stikdonkeren nacht, is het weinig zeer weinig; en die 900 millioen, ze behooren Hem toe, wien de Heidenen ten erfdeel gegeven zijn. O, dat we Hem Zijn erfdeel niet onthouden. Hij heeft het verdiend, niet door goud of zilver maar door Zijn eigen, Zijn dierbaar bloed. En — indien Hij dat erfdeel niet spoedig verkrijgt, 't is onze, mijne en uwe schuld. 't Komt omdat door ons niet genoeg gebeden, niet genoeg gestreden, niet genoeg geleden wordt voor de komst van Zijn rijk. O, dat we 't wel bedenken, de schuld ligt niet aan Hem, Hij heeft alles volbragt; de schuld ligt aan ons, onze liefde is te flaauw, onze kracht te klein, ons geloof te zwak, en Hij wil ook in dat alles bij ons voorzien. Hem dan om hulp gevraagd, om vergeving gesmeekt, door ons zal Hij Zijn eigen werk volbrengen, indien wij maar op Hem vertrouwen. Bedenken wij het wel: daar is nog een kapitaal van 900 millioen Heidenen! dat kapitaal moet rente opbrengen voor den Hemel. Dat kapitaal moet produktief gemaakt worden voor het Godsrijk. Broeders en zusters! laat ons daartoe de handen in de kracht des Heeren ineenslaan; — en laat elke volgende Zendingsdag ons kunnen wijzen op de toebrenging van vele Heidenen, ook als een gevolg van onze gebeden, van onzen arbeid in de kracht van onzen Heer. »Heere Jezus! Koning Uwer gemeente schenk, o schenk ons daartoe den lust, de kracht, de bekwaamheid en de gelegenheid, tot eer van Uwen hoogheerlijken naam! Amen!"

's Namiddags ten 3½ ure sprak Ds. D. Rijnders op spreekplaats No. 2 naar aanleiding van Rom. 1 vs. 14, over het werk der zending, als *eene heilige schuld*. (*Volgens eigen opgave.*)

Aan wie zijn wij schuldenaars?

Aan de geheele buitenchristelijke wereld, zoo geeft Paulus betuiging ten antwoord; en hoe meer wij nu op die buitenchristelijke wereld het oog slaan, hoe meer wij bekend worden met den nood en de ellende van die millioenen, nog gezeten in duisternis en schaduwe des doods, des te meer zullen wij onze heilige schuld gaan gevoelen. De zwarte schilderij van de heidenwereld van Paulus dagen, in dit zelfde hoofdstuk geteekend, past ook nog volkomen op het heidendom van dezen tegenwoordigen tijd. Trek voor trek van die donkere teekening kunnen wij overbrengen zonder eenigzins aan de waarheid te kort te doen. Met enkele grepen uit de geschiedenis der Heidenwereld werd dit nu aangetoond. Achtereenvolgens schetste Spr. den armen neger, die voor zijn fetisch zich buigt, den blinden heiden, die zich onder de ijzeren raderen van den Djaggernauts-wagen verpletteren laat; den vader, die in Indie zijn eenig kind aan den afgod offeren komt, om aan te toonen hoe diep op het gebied van zedelijkheid en godsdienst de heidenwereld is gezonken. En mogt men meenen, dat die heidenen zelven met dien toestand tevreden waren: men was dan noch met de onuitroeibare behoeften van het menschelijk hart, noch met de geschiedenis der Heidenwereld bekend. Elk offer, ook het verschrikkelijkste, dat gebragt werd, getuigde van eene onbewuste behoefte aan verzoening en leven in het hart van dien heiden, die zich onder de ijzeren raderen van Djaggernauts wagen laat vermorzelen; men zou het schreeuwen kunnen hooren van het hert, dorstende naar den stroom des levenden waters. Eene treffende geschiedenis werd daarop verhaald van een neger, in wiens hart de kennis der zonde ontwaakt, en die op wonderbare wijze door God tot licht en leven geleid werd.

Wat hebben wij aan die heidenen te betalen? zoo luide de tweede vraag, en het antwoord was: *het Evangelie, het evangelie des kruises*. Het ongeloof der tegenwoordige dagen wil er niets van hooren, om dit evangelie ook aan de heidenwereld te brengen. Het spreekt allereerst van beschaving, verlichting, veredeling; in dit opzigt staat ook het wijze der wereld lijnregt tegenover het dwaze van God. De wijsheid der wereld wil van buiten naar binnen, wil eerst den bolster schaven, polijsten, zonder zich te bekommeren of ook daar binnen een graf vol doodsbeenderen is, en zonder te bedenken, dat de magt der zonde sterker is dan elke dam der beschaving, en dus het kwaad van binnen naar buiten zal doorbreken, ook door de meest gepolijste oppervlakte heen. Maar het dwaze Gods werkt juist tegenovergesteld, het begint van uit het centrum, en werkt heiligend en bezielend en herscheppend voort tot den ganschen omtrek des levens. De geschiedenis getuige dan ook, of het Christendom niet steeds de pionnier der beschaving geweest is. Een beroep op de plek waar wij staan, een beroep op de Minahasse, een beroep op Nieuw-Zeeland en andere landen, waar het Evangelie magtig hervormend optrad. Daarom beweere men ook niet dat dit Evangelie niet geschikt voor de heidensche wereld zou zijn. De geschiedenis spreekt deze bewering luide tegen. Zeg aan de heidenen, dat er een zekere Jezus geleefd heeft, wien zij in een deugdzaam leven hebben na te volgen, het zal hunne harten koud laten en koel; maar schilder hun de onuitsprekelijke liefde van het kruis, en hunne harten zullen worden gewonnen; schilder hun, hoe Jezus als een worm heeft gekropen in het stof, en zij zullen met Kajarnac uitroepen: »zeg dit nog eens, ik wenschte ook zalig te worden." Dit werd met verschillende voorbeelden uit de zendingsgeschiedenis gestaafd. En daarom planten wij in het midden der heidenwereld de banier van het kruis. Alleen dan wanneer het eeuwenoude Evangelie van Paulus aan de heidenen wordt gebragt is de overwinning zeker.

Waarom zijn wij schuldenaars? Ziedaar de derde vraag. Hadt gij die vraag aan Paulus voorgelegd, hij zoude u hebben gewezen op het kruis. Wij zijn schuldenaars, omdat Jezus onze schuld heeft geboet en gedragen. En daarom zal *hij* alleen een waarachtig zendingsvriend zijn, die in eigen hart den diepgaanden nood der zonde heeft gevoeld, maar tevens vrede heeft gevonden aan den voet van het kruis. Alleen dan, als de liefde van Christus ons dringt, zullen wij bidden en werken, opdat Zijn koningrijk kome. Daarom keert ook hier alles terug tot de groote levensvraag: Zijt gij reeds tot Christus gekomen? De spreker maakte hiervan gebruik om aan eene zoo gemengde schare ernstig het Evangelie te verkondigen, en op te wekken tot geloof en bekeering.

Hoe zullen wij onze schuld betalen? Ziedaar de laatste vraag, die ter beantwoording overblijft. Het antwoord was: 1° *door eigen werkzaamheid*. Is er ook iemand onder ons, een jongeling, wien de liefde van Christus dringt, om zich zelven te geven, en uit te gaan naar de duistere wereld, om daar het licht des levens te brengen? Iemand, die bij het staren op de duldelooze kruissmarten, ook iets wil doen voor zijnen Koning? Een barmhartige Samaritaan, die de gewonde en bloedende Heidenwereld ter hulp snelt, en met een Paulus wil strijden en dragen, waar het de eere geldt van den Heer? 2e *Door gebed*. Zoo weinig wordt er voor de zending gebeden. Men meent al genoeg gedaan te hebben, wanneer men eenige keeren per jaar een bidstond bijwoont. Maar heeft men ook op dit gebied reeds leeren worstelen met God? Zou het zendingswerk niet veel grootere resultaten geven, indien het meer eene zaak was des gebeds? Opwekking tot bidden, bij *zulke* heerlijke gebedsbeloften en *zulk* een verkwikkend ideaal, als ons in de schriften geteekend wordt van de toekomst van het koningrijk Gods. 3° *Onze gaven*. Ons hart en ons geld. Geeft het eerste aan Koning Jezus, en het tweede zal volgen. Het zendingswerk is zoo duur, zoo klaagt men telkens, en voor zooveél geld ontvangt men zulke kleine resultaten! Zoo legt men in de schaal zijner gierigheid, aan de eene zijde eene arme onsterfelijke ziel, en in de andere het luttele zilver of goud, dat men jaarlijks offert, en dan rijst de eerste omhoog. O! zoo deed Jezus niet, voor wien uwe ziel zwaarder woog, o! zondaar, dan zelfs Zijn Gethsemané en Zijn Golgotha; — en die, waar het op uwe zaligheid aankwam, hand noch voet terugtrok, toen men die kwam nagelen aan het kruis. Geeft dan met het oog op het kruis. En voorts, wij gaan vooruit onder deze banier, onder strijden en lijden, maar toch den triumf te gemoet. Strijden wij slechts mede, het is eene heilige schuld. Wie dan weet goed te doen en het niet doet, dien is het zonde. Ten slotte werd eene geschiedenis verhaald van eene negerin, die op haar sterfbed liggende den zendeling bij haar komen liet, en hem vroeg wien zij nu in den hemel zou zien. »Jezus" was het antwoord, in al Zijne heerlijkheid." „Dat zal zalig zijn" zoo antwoordde zij, „maar wie zal ik nog meer zien?" „Allen die in vroegere eeuwen door Hem zijn verlost." „En wie nog meer?" zoo sprak zij weder; »zal ik er ook de leden van het zendelings-genootschap zien?" „Waarom vraagt gij dat?" vroeg de zendeling; waarop zij met stervenden mond nog antwoordde: „om hen te danken voor het Evangelie des heils." Toehoorders! zullen er daarboven nog zijn, die u danken, dat gij het middel waart om hen te brengen tot den Heer?

(*Wordt vervolgd*).

Gebeurtenissen van den dag.

Het gewigtigste feit der laatste dagen, bijna zeide ik uren, is, indien het waar is, dat aan prins Leopold van Hohenzollern Sigmaringen de kroon van Spanje is aangeboden, en dat zij door hem aangenomen is geworden. Zijn broeder Karel is vorst van Rumenië, en waarschijnlijk zal Leopold een even goede koning van Spanje zijn. Natuurlijk zal dit niet zeer goed in Parijs opgenomen worden, maar wat kan Napoleon, die het regt van het souvereine volk onophoudelijk heeft verkondigd, en daaraan zijne verheffing tot den Franschen troon te danken heeft, daartegen zeggen, indien de Spaansche Cortes den vorst uit het huis van Hohenzollern (Pruissen) gelieft tot koning te verkiezen?

Hoe men te Parijs er over denkt, blijkt uit de volgende opmerkingen. De *Constitutionnel* van 4 Julij deelt mede, dat agenten van den maarschalk Prim aan prins Leopold de kroon van Spanje hebben aangeboden en dat hij haar heeft aangenomen, en zegt daarvan, dat het niet weet of Prim dit slechts in zijnen naam heeft gedaan, of daartoe gemagtigd werd door de Cortes of den Regent. En dan vervolgt het blad:

»Wij wachten op verdere mededeelingen om dit feit volkomen te kunnen waarderen, naardien het gewigt daarvan in de oogen springt. Heeft maarschalk Prim, zoo als alles ons doet onderstellen (?) zonder autorisatie gehandeld, dan is deze zaak eene eenvoudige intrigue. Zoude daarentegen het Spaansche volk een zoodanigen stap goedkeuren of aanraden, dan moeten wij voor alles deze gebeurtenis beschouwen met die achting, welke wij verschuldigd zijn aan den wil van een volk, dat zijne eigene aangelegenheden regelt. Evenwel terwijl wij ons buigen voor de souvereiniteit van het Spaansche volk, dat de eenige bevoegde regter is in eene zoodanige zaak, kunnen wij een gevoel van verrassing niet onderdrukken, wanneer wij zien, dat de scepter van Karel V toebetrouwd wordt aan een Pruissischen prins, den kleinzoon van eene prinses uit het geslacht Murat, aan welken naam enkel pijnlijke herinneringen voor Spanje zijn verbonden.

De *Presse*, *Pays* en *Temps* beweren, dat de tegenwoordigheid van een Pruissischen prins in Madrid gelijk staat met het herstellen van het Keizerrijk van Karel V ten gunste van Pruissen. De *Patrie* zegt, dat de Fransche staatkunde rust op achting voor de nationale souvereiniteit, en dat beginsel neemt Frankrijk naauwkeurig in acht, en het kan daarom niet toelaten, dat het door anderen wordt geminacht. (Maar indien de Spaansche Cortes en het volk deze candidatuur van den Pruissischen prins — want de aanstoot ligt natuurlijk in de familiebetrekking, waarin deze prins tot het Pruissische Vorstenhuis staat — goedkeuren, wat kan dan Napoleon, de vertegenwoordiger van de volkssouvereiniteit, hiertegen inbrengen?)

Al de Fransche bladen beschouwen het beklimmen van den Spaanschen troon door een vorst uit het huis van Hohenzollern als eene voor Frankrijk belangrijke gebeurtenis, en de officieuse *Constitutionnel* herinnert er aan, dat vóór September 1868 geruchten in Europa in omloop waren, dat Graaf Bismarck de Spaansche revolutionaire leidslieden aanmoedigde, en de uitbarsting der revolutie als eene zeer gelukkige afleiding beschouwde. Het blad vraagt of de tegenwoordige zaak een vervolg van die staatkunde is en beweert dan dat de candidatuur van den prins van Hohenzollern de wereld in beweging brengt en burgeroorlog in Spanje verwekken zal.

Het verzoek der prinsen van Orleans, om als burgers van Frankrijk in hun geboorteland toegelaten te worden, is met eene *zeer* groote meerderheid van stemmen verworpen. Bijna al hunne vrienden verlieten de prinsen, zoodra het bekend werd dat de keizer van deze vraag eene *persoonlijke* zaak had gemaakt, en het toelaten der prinsen beschouwde als eene hem toegevoegde beleediging. Wie bekreunt zich om gebannen vorsten, wanneer de goed- of afkeuring van een *magtigen regerenden* vorst van het uitbrengen eener stem afhangt. De minister Ollivier had dan ook eene zeer moeijelijke taak; maar kon slechts in het midden brengen, dat het niet eene personeele vraag gold maar een beginsel. Al kan men niet aantoonen dat de prinsen sedert den tijd hunner ballingschap niets tegen Frankrijk hebben ondernomen, zoo hebben zij evenwel ook nooit de bestaande orde van zaken erkend; integendeel zij hebben hun verzoek in de volgorde, waarop zij zouden *regeren* de een na den ander, indien zij ooit den troon van Frankrijk mogten beklimmen, onderteekend. Buitendien zou hun naam een wachtwoord voor anderen zijn, en dewijl het Fransche volk in de volksstemming verklaard heeft: »*Napoleon en vrede*," moet de Fransche regering alles vermijden, dat dezen door het souvereine volk zoo krachtig uitgedrukten wensch in iets zou kunnen storen.

Ik heb deze Fransche beschouwing medegedeeld, omdat zonder twijfel deze candidatuur van een Pruissischen prins, indien zij ernstig gemeend is en door het Spaansche volk goedgekeurd wordt, de jaloerschheid van Frankrijk in hooge mate opwekken zal. Men heeft zich daar slechts met groote moeite met de te Sadowa behaalde overwinning verzoend, en mannen als Thiers achten tot op dit oogenblik dien slag als een niet te herstellen ongeluk; wat zullen zij zeggen, indien Pruissen een prins op Spanjes troon heeft, zoo als het er een heeft op den Rumeenschen? Men kan onmogelijk voor als nog veel hierover zeggen; doch van belang ontbloot is deze gebeurtenis niet.

Men moet bekennen, dat hoe hard ook voor de prinsen, die in alle opzigten achtenswaardig zijn, in dit argument veel waar is. Een naam is niet eene onverschillige zaak, en de tegenwoordige keizer van Frankrijk zoude hoogst waarschijnlijk zijne tegenwoordige plaats nooit hebben bekleed, indien hij niet den naam van Napoleon droeg. Daarom moet ook eene zekere beteekenis aan den naam Orleans worden toegekend, en men kan nu eenmaal in deze wereld niet enkel voordeelen van eene zaak plukken. Een prins van Orleans te zijn is een voorregt, maar dan kan men niet op gelijken voet met de Engelsche prinsen omgaan, zoolang men in Engeland als balling leeft, en tevens als eenvoudig burger aangemerkt worden, wanneer men naar Frankrijk terugkeert.

In België is een zuiver clericaal ministerie opgetreden, en men kan het den ultramontanen voorzeker niet ten kwade duiden, indien zij zich in deze zegepraal van harte verheugen. Natuurlijk verwachten zij heil en zegen voor België, en beschouwen zij deze overwinning als een triomf van waarheid en regt. Daarentegen beweren liberale bladen, zoo als de *Antwerpsche Précurseur*, dat een Katholiek ministerie in plaats van een middel van bevrediging slechts eene oorzaak van verbittering, en de optreding van den heer d'Anethon het sein zou zijn tot eene heftige worsteling in de Kamers en in het geheele land. Van liberale zijde worden aan het nieuwe ministerie allerlei buitensporige maatregelen van den meest radicalen aard toegeschreven, en wel om de gunst van het volk te winnen. Daarentegen beweren de ultramontaansche bladen, dat het ministerie niet tot zoodanige middelen zijne toevlugt behoeft te nemen, en »indien het enkel de zedelijke hervormingen invoert, welke door het land worden verlangd, indien het slechts met vastheid en beleid regeert, dan zal de optreding van het nieuwe bewind begroet worden als de aanvang van een tijdperk van herstel, van regtvaardigheid en van vooruitgang, waarnaar België reeds een geruimen tijd heeft uitgezien." De constitutie van België is welligt zoo ruim en zoo vast, dat zelfs een ultramontaansch ministerie het regt niet verkrachten en de vrijheid niet onderdrukken kan. Want wat in den mond van Ultramontanen worden als deze: »Regt voor allen" en „verbroedering tusschen al de leden van het Belgische gezin" beteekenen, weten allen, die het ultramontanisme eenigzins van nabij hebben gadegeslagen.

De onthulling van de gedenkteekenen voor de gesneuvelden bij Solferino, heeft met groote geestdrift plaats gehad. In een groot graf rusten de beenderen van Franschen, Oostenrijkers en Italianen. Natuurlijk werden toespraken gehouden op de dapperheid der gesneuvelden en de broedermin der thans levenden. De Italiaansche minister van oorlog *dronk* o. a. op keizer Frans Joseph, eens de vijand, nu de opregte vriend van Italië en bevorderaar van vooruitgang in zijne staten. Daarop werd het Oostenrijksche volkslied gespeeld, waarmede echter het Italiaansche volk niet zeer ingenomen was; daarentegen heeft de koning van Italië de officiëele feestvierders uit Frankrijk en Oostenrijk ruimschoots van ridderorden voorzien. Wat kon hij minder doen?

Ook in Oostenrijk houden de clericalen zich zeer dapper, en hebben zij in de landsdistricten van Opper-Oostenrijk groote overwinningen behaald, terwijl de liberalen vooral in Stiermark hebben gezegevierd. Men kan echter nog niet veel hieromtrent zeggen, omdat er nog zoovele verkiezingen moeten plaats hebben, die de tegenwoordige verhouding der beide partijen niet alleen kunnen wijzigen, maar geheel omkeeren. Doch hoe dit ook moge zijn, overal en uit alles blijkt, dat de Ultramontanen vast besloten hebben in alle landen den strijd te aanvaarden, en daar zij zeer wel georganiseerd en wonderbaarlijk vereenigd, alles ondergeschikt maken aan de belangen van Rome, kunnen zij veel verkrijgen. Immers eene digt bijeengesloten meerderheid met een vast beginsel, en door een bekwamen leidsman bestuurd, — en de Jezuïten zijn bekwaam en verstaan door veeljarige oefening de kunst om te regeren en de niet minder moeijelijke kunst om te gehoorzamen — kan zeer veel verkrijgen. Zij hebben, en dit moet nooit uit het oog verloren worden, eene zeer gunstige positie tegenover de moderne, liberale denkbeelden. Zij hebben die denkbeelden nooit erkend, en kunnen daarom met een zeker regt hare toepassing weigeren, waar zij de magt in handen hebben, daar zij er zich op kunnen beroepen dat deze begrippen niet de hunnen zijn. Daarentegen heeft de moderne, liberale wetgeving overal vrijheid voor allen verkondigd, en zij kan deze ook aan den meest dweepzieken Ultramontaan niet weigeren, zonder van inconsequentie beschuldigd te worden, al weet zij dat deze die vrijheid gebruikt om de geheele bestaande orde van zaken, waartoe ook deze vrijheid behoort, te ondermijnen. Ja, zoodra de Ultramontaan, die er volstrekt niet aan denkt, vrijheid te geven waar hij de magt in handen heeft, eenigzins beperkt wordt in het doen naar zijn welbehagen, protesteert hij luide en met groote verontwaardiging tegen het onregt hem aangedaan, en de vervolging waaraan hij bloot staat. Aldus meet hij met twee maten, en gebruikt hij de wapenen van zijnen tegenstander om hem met deze zijne eigene wapenen te verslaan.

Men achte dit voordeel niet gering, vooral in verband met een ander, en wel dat de Ultramontaan staatkundige en godsdienstige wapenen bij afwisseling, of wel ook naar gelang van omstandigheden te gelijk gebruikt. Want even als de paus priester en koning zijn wil, gebruikt hij den aflaat om staatkundige vrijheden en de algemeene verkiezingen om kerkelijke voorregten te verkrijgen.

C. S.

Kerkelijke goederen.

Met zeldzaam geluk is het beginsel van »zelfstandigheid der gemeenten" dusver uit den strijd der kerkelijke goederen te voorschijn gekomen.

De ringmuur, dien men, ter afsluiting der vrijheid, om het kerkelijk terrein had opgetrokken, is op een honderdtal plaatsen tegelijk ingestort, en dus krachteloos gemaakt door een onherstelbare breuke.

Trots het bedektelijk aangelegde plan, trots de zoo behendig gespannen strikken, trots de fijn berekende speculatie op de »vis inertiae" (kracht der traagheid) in ons kerkelijk geheel, trots de gedienstige hulpvaardigheid van een gansch heir van kerkdespootjens, is toch de samenspanning tegen de vrijheid en zelfstandigheid der gemeenten mislukt.

Reeds het feit, dat schier alle aanzienlijke stadsgemeenten den strik ontkomen zijn, beneemt aan de organisatie van het Algemeen Collegie haar zedelijke en numerieke kracht.

Wel plaatst het Algemeen Collegie telkens zijn negenhonderd gemeenten tegenover de vijfhonderd vrijgeblevenen, maar wie zich door geen cijfers verschalken laat, weet dat in dien schijnbaren triomf de jammerlijkste nederlaag verborgen ligt.

Want vooreerst. Het plan blijft mislukt; zoolang niet alle gemeenten in de mazen van het groote net gevangen zijn. Ook al had slechts een tiental gemeenten zich losgeworsteld, dan nog bleef de ringmuur onvoltooid, en kon de vrijheid altijd weer binnen komen.

Maar buitendien. Als men de gemeenten onzer groote steden, die zich allen vrij hielden, met heur bevolking van 300,000 tegenover een 300 dorpjes met nog geen 1000 zielen uitwisselt, bespeurt men alras, dat ook het cijfer der gemeenten slechts een schijnbaren triomf aanwijst, en dat werkelijk het grooter deel onzer kerk, niet voor het Algemeen Collegie, maar voor het vrij beheer gekozen heeft.

Licht verklaarbaar is dan ook het gevoel van bitterheid, dat de voorstanders van het Algemeen Collegie van meet af tegen het Comité van Vrij Beheer bezield heeft.

Had men te Utrecht maar gezwegen, van uit Utrecht de gemeenten maar niet wijzer gemaakt dan ze waren!

Denk u een oogenblik het Utrechtsche Comité weg, en alle gemeenten waren immers meêgegaan, zonder het bestaan van gevaar te vermoeden.

Wat ging het niet reeds naar wensch! Bij honderden telde men de gemeenten reeds, die, niet wetend wat zij deden, den gevaarlijken weg waren ingeslagen.

Nog slechts een maand gezwegen, gij heeren van Utrecht, en het kostelijk plan was immers volkomen gelukt.

Maar neen, daar gaat een gerucht op, dat men op zijn hoede moet zijn. Een tweetal brochure's leggen den waren stand van zaken bloot. Een vergadering van belanghebbenden wordt naar Utrecht saamgeroepen. Een comité wordt benoemd. Mannen, wier namen zelfs den tegenstander eerbied inboezemen, als een Groen en de Geer, leenen hun namen. Een niets sparende circulaire gaat den lande door, ... en de uitslag is, dat geheel de fijn gesponnen toeleg is verijdeld.

Toen greep men naar het wapen van »laster en smaad." Men strooide uit, dat de leden van het Comité een bezoldiging voor hun moeite beoogden. Men schreef in de Kerkelijke Courant, dat men zich aan openlijke leugen had schuldig gemaakt. De Sneeker en Arnhemmer Couranten openden haar kolommen voor de grofste aantijgingen. De N. Rott. Cour. zelfs nam artikelen op, die, zij het dan ook minder grof, dan toch met de anderen op hetzelfde aanbeeld sloegen, om het Comité van Utrecht, als orthodoxe clique, als verstoorders der rust en misleiders des volks voor te stellen.

Alleen het Nieuw-Kerkelijk Weekblad der modernen had een oogenblik den moed, een heiliger beginsel in onzen strijd te erkennen.

Ook bij den feitelijk behaalden triomf bleef derhalve voor de oogen des volks het vermoeden eener zedelijke nederlaag op het Comité rusten.

Ons streven was gelukt, maar ons beginsel niettemin onheilig. Het fortuin had ons begunstigd, maar met het rechtsbeginsel was op onverantwoordelijke wijze gespeeld. Onze invloed op de gemeenten had overmocht, maar ons zedelijk prestige was door ons onverdedigbaar verzet op zeer bedenkelijke wijze geknakt.

Zoo maakte men zich diets, en al overdreef men, toch, we erkennen het: er is iets van aan, dat velen ten leste aan de aantijgingen onzer vijanden geloof sloegen en twijfelden aan de deugdelijkheid van onzen strijd.

Daarom nu juist, heeft de dubbele uitspraak van den rechter voor ons zoo hooge beteekenis.

Het vonnis in zake Blauwkapel en Benschop gewezen voegt bij onze feitelijke overwinning een zedelijken triomf.

In beide gemeenten was gehandeld volgens ons advies.

De door ons gevolgde gedragslijn, de door ons aangewende middelen, de door ons gegeven raad, — het is alles uit het verborgen aan het licht gekomen, en met de angstvalligheid van den rechter op de weegschaal der gerechtigheid gewogen.

Geen der rechters kan verdacht worden van te vergedreven orthodoxe sympathiën.

De advocaat, die voor het vrij beheer bepleit, is op het stuk van rechtzinnigheid eer tegen ons dan voor ons.

En toch, de uitkomst brengt ons een volkomen zegepraal.

Een zegepraal in drieledig opzicht.

Vooreerst, wijl het ons gaf, wat we eischten. Af en overgifte van Beheer en veroordeeling in de kosten.

Ten tweede, wijl geen aanmerking zelfs gevallen is op de door de eischers gevolgde handelwijze en gebezigde middelen.

Eindelijk, en dit vooral is van gewicht, wijl een onafhankelijk rechterlijk Collegie zich volkomen vereenigd heeft met de zienswijze over de zaak in de kwestie, die van den beginne aan door het Comité op den voorgrond is geplaatst.

Zoo weinig zijn er termen van verzachting gevonden, dat voor de oude kerkvoogden van Benschop de geldelijke schade zelfs duizende van guldens beloopt.

Zeer binnen kort zal ieder in de gelegenheid worden gesteld de waarheid dezer verzekeringen te beoordeelen, daar het Comité besloten heeft, zoowel de conclusiën van den substituut officier, als het vonnis der rechtbank, in letterlijken afdruk, verkrijgbaar te stellen.

Daar zie men het dan met eigen oogen, of de considerantia der rechtbank niet ten volle de zienswijze van het Comité bevestigen, ja, of het nog langer voor tegenspraak vatbaar is: dat het heilig beginsel van recht en vrijheid, ten ernstigste door de pogingen van het Algemeen Collegie bedreigd, door het Utrechtsch Comité met kracht en waardigheid gehandhaafd zijn.

De hardnekkigheid, waarmeê het Algemeen Collegie zich op zijn onhoudbaar standpunt zoekt te handhaven, brengt ons thans derhalve een onberekenbaar voordeel.

Juist door haar onverzettelijkheid, is er thans in het publiek recht van het Koninkrijk der Nederlanden een punt van uitgang ontstaan, van waar een effen en gebaande weg ons naar de autonomie der afzonderlijke gemeenten leiden kan.

Bleef ons vroeger geen andere keus, dan òf voor Synodale willekeur te bukken, òf als individuen ons van de gemeente af te scheiden, thans is een derde, veel betere mogelijkheid geboren, om namelijk, in overeenstemming met ons historisch en gereformeerd kerkrecht, de zelfstandigheid der gemeenten, des noods door losmaking van het kerkverband, te handhaven.

Vooral met het oog op den toestand onzer kerk is dit van gewicht.

Nu althans zal niemand meer beweren, dat de crisis in onze kerk is te ontwijken. Beiden, van moderne en orthodoxe zijde, bereidt men zich op de eindelijke ontknooping van het jammerlijk treurspel voor.

Dan echter zou, evenals in de dagen der Hervorming, het kerkelijk goed het moeilijkst probleem hebben opgeleverd, en feitelijk geweld te vreezen zijn geweest.

Daarom is het zoo opmerkelijk, dat juist in zulk een tijd Mr. Pické een luttel aantal maanden minister moest worden, om beter

dan van Bosse het ooit zou gedaan hebben, de mogelijkheid eener scheiding op het stuk van kerkelijke goederen voor te bereiden.

Wie wijs is, lette op de teekenen der tijden en zie, hoe men onzerzijds schier bij elk pogen met mislukking worstelen moest, maar hoe in de zaak der kerkelijke goederen zich op het onverwachts, en door niemand gezocht, een hoogst gewichtige kwestie aanbiedt, in wier behandeling ons streven van meet af met den meest gewenschten voorspoed is gekroond.

Is dit echter een bate van het rechterlijk vonnis, die we meer voor de toekomst wegleggen; ook nu reeds draagt het een niet verwerpelijke vrucht.

Vooreerst toch, weten nu de vrij bekeerde gemeenten, dat heur vrijheid niet meer kan worden aangetast, en dat ze op den bodem der rechtszekerheid staan bij alle daden van vrij beheer.

Reeds thans geeft dit aan de vrijbeheerde gemeenten een zeer gewenschten steun tegenover de mogelijke wilkeur van de classicale besturen.

Ze behoeven thans niet meer te bukken, maar kiezen in het uiterste geval eenvoudig den uitweg, die heur openstaat.

Tijdens de vacature hebben ze vrije beschikking over haar kerkgebouw, om, zoo de ring prediking haar tegen den zin is, een ander prediker des morgens of des avonds te doen optreden.

Reeds thans heeft de vrije kerkvoogdij het in haar macht, de gemeentetoelage buiten den legger te laten, en bij afzonderlijke verbindtenis aan den dienstdoenden predikant toe te kennen, waardoor bij langdurige vacaturen deze gelden vrij komen, en op andere wijze voor de prediking van het Evangelie kunnen besteed worden.

Bovenal. Reeds thans heeft de vrije kerkvoogdij de onbeperkte bevoegdheid, om zich de Christelijke school aan te trekken.

Natuurlijk is het opnemen van geld veel lichter voor een kerkvoogdij dan voor een losse Commissie.

Door invoering eener derde collecte of hoofdelijken omslag, kan ze bovendien in de behoefte aan Christelijk onderwijs voorziening brengen.

En althans, waar een Christelijke school bestaat, waar haar leven door finantiëelen nood bedreigd wordt, heeft de vrije kerkvoogdij het volkomen in haar macht, haar bestaan voor altijd te verzekeren.

Voegt men hier nog ten slotte bij, dat het vrij beheer de gelegenheid opent, om de kerkelijke gebouwen, ook bij tegenwerking van den kerkeraad, voor evangelisatie, voor biduren en zondagscholen te gebruiken, dan zal men toestemmen, dat reeds nu het voordeel aanmerkelijk is, dat de vrij beheerde gemeenten boven de anderen vooruit hebben.

Doch zelfs hier eindigt het verhaal onzer overwinningen niet.

Wat nog meer zegt. Door ons verzet zijn we niet slechts zelven vrij gebleven, maar hebben we ook voor andere gemeenten den weg gebaand om weer vrij te worden, ook al sloten ze zich aan.

Het eerst bleek dit in de Provincie Utrecht.

Terstond toch na publicatie van het vonnis in zake Blauwkapel, heeft het Provinciaal Collegie van Utrecht de kerkvoogdijen aangeschreven, om de gemeenten op te roepen tot stemming over de vraag: Of zij de tegenwoordige kerkvoogdijen als wettig erkenden, onder voorwaarde, dat het Algemeen Reglement niet zou worden ingevoerd, dan met toestemming der gemeente?

Alleen door die alle rechtszekerheid omverstootende voorwaarde heeft men het consent der meeste gemeenten kunnen verkrijgen. IJsselstein deed nog voorzichtiger, sloeg ook die voorwaarde af, en is dien ten gevolge thans reeds vrij geworden.

Maar bovendien, wat men in Utrecht het eerst bespeurde, bleek weldra slechts uitvloeisel van een algemeenen maatregel te zijn.

Zeer spoedig toch bracht het officiëel orgaan ons de mededeeling, dat ook het Algemeen Collegie ten leste zijn onhoudbaar standpunt prijs gaf en stemming der gemeenten over het gansche vaderland had uitgeschreven.

Nood brak wet, en eindelijk besloot het Algemeen Collegie dan toch te doen, wat het Comité van Utrecht van meet af geeischt had: de beslissing der gemeenten in te roepen.

Dit besluit van het Algemeen Collegie is een onvoorwaardelijke veroordeeling van geheel het standpunt, waarop het zich dusver had geplaatst.

De gemeenten zullen dan stemmen.

Maar hoe?

We weten het niet. Geheimzinnigheid is een der karaktertrekken, die het Algemeen Collegie dusver nog nooit verloochende.

Men zij dus op zijn hoede.

Men luistere met de grootste opmerkzaamheid, naar wat misschien onverwachts van den predikstoel zal worden afgekondigd.

Men late zich niet ten tweedemale verschalken.

Misschien doet men ook in de andere provinciën, wat men in Utrecht deed, en vraagt eerst »of men de tegenwoordige kerkvoogden voor wettig erkent, onder voorbehoud van later over het Reglement te stemmen."

Het zou niet ridderlijk zijn. Het zou een poging doen vermoeden, om de gemeenten nogmaals op het dwaalspoor te leiden. Maar toch onmogelijk is het niet.

Gebeurt dit, men stemme dan onvoorwaardelijk »neen", gelijk men te IJsselstein deed, en als IJsselstein zal men vrij worden.

Maar ook al had men zich bij die eerste stemming laten verrassen, ook dan wende men nog een laatste poging aan, bij de stemming over het Reglement.

Wordt dat ter visie gelegd, en aan de stemming der gemeente onderworpen, ook dan blijve men niet terug, maar kome getrouw ter stembus op, om het als een eenig man af te stemmen.

De voordeelen van het vrij beheer zijn onberekenbaar.

Men late ze zich niet door traagheid ontglippen!

Alle gemeenten kunnen thans vrij worden.

De gemeente, die haar vrijheid en zelfstandigheid inboet, toont den prijs der vrijheid niet te kennen.

Of werpt men eindelijk tegen, dat eenige regeling toch onmisbaar is, dat men soms raad en inlichting kan behoeven, dat bij ontstaande geschillen beslissing wenschelijk is, — welnu, men kan dat alles verkrijgen, zonder zijn vrijheid en zelfstandigheid op te offeren.

Reeds den 30sten Maart 1870 is te Utrecht een bond van vrijbeheerde gemeenten gesticht, onder den naam van: *Vereeniging voor het vrije beheer van de kerkelijke goederen der Hervormde gemeenten.*

Hoe volkomen in deze Vereeniging de vrijheid der gemeenten gewaarborgd blijft, kan blijken uit het Concept-Reglement, dat slechts uit deze elf artikelen bestaat:

ARTIKEL 1.

„Er bestaat eene Vereeniging van Hervormde gemeenten, die zich het vrije beheer harer kerkelijke goederen hebben voorbehouden.

De leiding dezer Vereeniging is opgedragen aan de *„Centrale Commissie voor het vrije beheer der kerkelijke goederen,"* bestaande uit *zes* leden, van welke *twee* telken jare aftreden.

ART. 2.

„De leden dezer Commissie worden door afgevaardigden der gemeenten verkozen op eene jaarlijks te houden vergadering.

„De verkiezing geschiedt met volstrekte meerderheid van stemmen.

„Aftredende leden zijn herkiesbaar.

„Tusschentijds openvallende plaatsen worden te gelijk met de periodieke vacaturen vervuld.

ART. 3.

„De rooster van aftreding wordt door de Commissie geregeld.

„Voorzitter, Secretaris en Penningmeester door haar zelve gekozen.

ART. 4.

„Alle gemeenten der Hervormde kerk kunnen zich door besluit harer stembevoegde leden aansluiten. De Kerkvoogden of beheerders der kerkelijke goederen ontleenen de machtiging hiertoe óf aan het plaatselijk Reglement, óf aan een opzettelijke stemming der gemeente.

ART. 5.

„Bij toetreding tot deze Vereeniging moet door de gemachtigden der gemeente schriftelijk aan de Centrale Commissie worden verklaard, op welke wijze en voor hoelang de aansluiting wordt verlangd.

ART. 6.

„Aan de keuze der gemeente verblijft het, om de Centrale Commissie te belasten:

„óf alleen met de inzage en goedkeuring der jaarlijksche begrooting en rekening,

„óf enkel met de beslissing in geschillen,

„óf uitsluitend met het geven van raad en inlichting, zoo dikwijls dit door de gemeente en hare bestuurders wordt verlangd,

„óf ook met zoodanig bijzonder mandaat, uit de gesteldheid der gemeente voortvloeiende, als zij in het belang der gemeente wenschelijk keurt,

„óf eindelijk met de zorg, vervat in de gezamenlijke zoo evengenoemde categoriën.

ART. 7.

„Jaarlijks in April, wordt eene algemeene vergadering van afgevaardigden der gemeenten gehouden, door de Centrale Commissie te Utrecht te zamen te roepen.

ART. 8.

„De afgevaardigden worden door het Collegie van Kerkvoogden en Notabelen, of, waar dit niet bestaat, door het Collegie van beheer voor de kerkelijke goederen, benoemd.

„Het getal afgevaardigden staat gelijk met het getal predikantsplaatsen der Gemeente.

ART. 9.

„De Centrale Commissie doet op deze vergadering

„1o verslag van hare werkzaamheden in het afgeloopen jaar.

2o worden in discussie gebracht voorstellen en vragen, betreffende het beheer der kerkelijke goederen, óf door haar zelve aan de orde gesteld, óf door de leden der Vereeniging ingezonden.

3o eindelijk, wordt door stemming met gesloten, niet onderteekende, briefjes in de bestaande vacaturen voorzien.

ART. 10.

„Ter bestrijding der kosten wordt door elke gemeente vóór of op de algemeene vergadering in handen van den Penningmeester de som van *f* 2.50 voldaan, voor elke predikantsplaats.

ART. 11.

„Het recht tot wijziging van dit Reglement berust bij de algemeene Vergadering. Het voorstel hiertoe moet óf van de Centrale Commissie uitgaan, óf door zes afgevaardigden minstens twee maanden vooraf bij haar zijn ingediend. De volstrekte meerderheid der stemmen, die door de Vereeniging kunnen uitgebracht worden, is voor wetsverandering vereischt."

Eerstdaags zal dit Concept-Reglement door de gemeenten, die deze Vereeniging hebben opgericht, definitief gearresteerd worden, en alsdan zal voor elke gemeente de gelegenheid openstaan, om voor zoolang zij wil, en op zulke voorwaarden als zij zelve verlangt tot deze Vereeniging toe te treden.

Men geve hiervan slechts kennis aan den Secretaris, den Heer M. van Meerlant, notaris te Utrecht.

Utrecht, 6 Juli 1870. K.

Christelijke pers.

In de eerste plaats moeten we ditmaal melding maken van een *overdruk* uit het door den heer Keuchenius bestuurde dagblad, getiteld: Een kerkelijk bedrog. De omstandigheden, die dit schrijven uitlokten, zijn de volgende. In de Samarangsche *Locomotief* was een bericht verschenen over een paaschpreek van den pas in Indië gearriveerden predikant Faber, in de Willemskerk te Batavia. De moderne zienswijze ten opzichte van de verrijzenis des Heeren was daarin rond en onverholen uitgesproken, en onder het tweede gezang der gemeente had men eenige „geërgerde" leden zien opstaan en het kerkgebouw verlaten. De berichtgever, ofschoon zelf volgens zijne verklaring niet van de „Dordsche leer" gediend, had dit feitelijk protest tegen „de halfheid en huichelarij" der modernen geprezen, terwijl een ander, zich noemend voorstander van de moderne theologie, vóórdat deze godsdienstoefening plaats vond, er de aandacht op gevestigd had in het *Nieuw Bataviaasch Handelsblad*. De zaak aldus door een paar staatkundige bladen aan de orde gesteld zijnde, treedt de heer Keuchenius tegen zijn aanvankelijk voornemen op, om 1°. de betrouwbaarheid van het bericht te constateeren, en 2°. rekenschap te geven van zijn opzienbarende handelwijs — want de »geërgerde" leden waren geene andere dan hij en de zijnen. Op dien toon, waaraan we den man herkennen, die zich in de pas ontbonden en teruggezonden Kamer van 1866 als den Lumey van onze nieuwere geschiedenis introduceerde, herinnert hij allereerst dezen liberalen publicisten, dat het hier niet te doen was om het in stand houden der „Hervormde leer" of van het werk der Dordtsche vaderen, maar om het handhaven, het gedachtenisvieren en onverminkt voorstellen van een feit, waarmeê, zelfs volgens een D. F. Strauss, het Christendom der apostelen en belijdenisschriften van alle eeuwen staat of valt. De Christenheid viert hare godsdienstige feesten om den Christus der Schriften, dat is den historischen Christus verheerlijkt te zien. De prediker van dien tweeden Paaschdag echter scheen te veronderstellen, dat in het nieuwe land zijner inwoning alles zoo exceptioneel was, dat de gemeente van Batavia zelfs samen was gekomen om te vernemen, dat al hetgeen het Christendom tot hiertoe daaromtrent geleerd had een verdichtsel was, omdat het een onmogelijkheid was. — Met dien rustigen humor, die licht werk met den tegenstander schijnt te maken, omdat hij zijne scherpste pijlen vooralsnog liefst op den koker houdt, of omdat de onzinnigheid van diens beweringen ook zonder woorden in 't oog valt, verhaalt hij voorts, hoe de heer Faber krachtens een zeker instinct dat hij bij zich zelven waargenomen had en nu ook bij anderen onderstelde, decreteerde dat de »onsterfelijkheid der ziel" een besliste zaak was. De krachtigste argumenten om de onmogelijkheid van Jezus opstanding te betoogen, waren de op natuurkundig gebied gedane gewichtige ontdekking, dat het lichaam van den mensch na den dood tot ontbinding overgaat en de verzekering van den Apostel, dat vleesch en bloed het leven niet kunnen beërven. Doch het geloof aan die verrijzenis was ook niet noodig; het instinct der onsterfelijkheid was voor ons toereikend. Al hetwelk echter den heer Faber niet verhinderde Christus den doodverslinder te noemen en de feestviering van den dag op te luisteren door gezangen op Zijne hemelvaart. Toen verliet de heer Keuchenius het kerkgebouw. — Hij sommeert den heer Faber, de aanwezige kerkeraadsleden en die van het Bestuur over de Protestantsche kerk, of wien ook, die voor Christelijke waarheid eenig hart, en van eed en plicht eenig besef heeft, om te bewijzen dat zijne voorstelling onjuist is, of te betoogen dat hier geen kerkelijk bedrog heeft plaats gehad.

In afwachting daarvan doet hij de volgende vragen, die we in haar geheel overnemen:

Aan den „voorstander der moderne theologie" in het Nieuw Bataviaasch Handelsblad:

Wanneer na de aankondiging eener schoone operavoorstelling in de schouwburg-zaal, bij het optrekken van het scherm, eene gemeene koppenkast onder het zingen van de ellendigste straatliedjes vertoond werd, zoudt gij meenen, dat der talrijk zamengevloeide schaar geen schooner plicht overbleef dan te bewonderen en te blijven *zitten?*

Aan den predikant Faber en aan alle moderne godsdienstleeraars, onverschillig of zij bij een gelijk ongeloof eene gelijke oprechtheid paren, dan wel de sluwheid om hunne onchristelijke leer achter bijbelsche uitdrukkingen te verbergen:

„Moogt gij leeraars zijn van de Christelijke kerk? Moogt gij de onmetelijke, zedelijke voorrechten, aan uwe ambtsbediening in die kerk verbonden, genieten en daarvan gebruik maken tot bestrijding en ondermijning van hetgeen zij belijdt, van haren historischen grondslag?" 1)

Aan de leden van het Bestuur over de Protestantsche Kerken in Nederlandsch-Indië:

Weet gij niet, dat gij, krachtens de voor u verbindende verordeningen, den pligt hebt op u genomen, voor de leer des Evangelies te waken en in iederen leeraar, die geroepen wordt haar te verkondigen, de verwaarloozing zijner ambtsbediening te stuiten?

Aan de gemeente:

Beteekent het Christendom reeds zoo weinig voor u, dat gij op de vernietiging van zijnen grondslag door uwe leeraars geen acht meer geeft, noch u daarover bekommert?

Aan allen, die twijfelen, hetzij eenvoudigen, hetzij mannen der wetenschap:

Kunt gij, als bij uwe *aprioristische* ontkenning van het Wonder, ook het wonder der opstanding wegvalt, het in gemoede als eene te schoonere vrucht van den voortgang van alle wetenschap in de 19de eeuw blijven roemen, dat thans aan de menschheid geleerd wordt, dat hare opstanding, haar overgang uit den dood in het leven, reeds heeft plaats gehad?

Weet gij dan niet, dat toen de eerste Christengemeente naauwelijks 25 jaren telde, er reeds waren, die zeiden, óf „dat er geene opstanding der dooden is," óf „dat de opstanding alreeds geschied was;" en dat de groote Heidenapostel in eenen brief, dien Renan in zijn jongste werk: Saint Paul, rangschikt onder de „épitres incontestables et incontestées" en wiens echtheid zelfs door Chr. Baur zonder eenig bezwaar erkend wordt, tegenover degenen, die het eerste beweerden, zich eenvoudig beriep op het door meer dan 500 getuigen bewijsbare feit van Jezus' opstanding; terwijl hij tegen de andere leer waarschuwde als tegen het werk van hen, die van de waarheid waren afgeweken, die het geloof van anderen bedierven, die, aan den Booze overgeleverd, telkens tot grootere goddeloosheid vervielen en wier woord als een kanker zoude voorteten?" 2)

Aan het Nederlandsche Volk:

Is het in overeenstemming met Uwen ouden roem, en Uwer waardig; of heeft Indië het aan U verdiend, dat voor de millioenen voortbrengende suiker en koffie, die het U leverde, gij het den droesem van Nederlandsche godgeleerdheid, tot meerdere lastering van het Evangelie en tot eeuwig verderf van velen in de plaats geeft?

Aan het Ministerie van Bosse—de Waal:

Gij acht het eene geringe zaak, waaromtrent het Uwen klerk vrijstaat te beslissen, of door den Koning, dien gij dient, in zijne Troonrede, op den zegen van den Koning der koningen, dien hij te dienen heeft, zal worden acht geslagen.

Merkt gij ook niet op, dat zoodra de tegenover het Christendom neutrale, d.i. tegen het Christendom vijandige staat, zich tot bewaring zoo veel mogelijk van rust en orde, of ter bevordering van Christelijke deugden, in maatschappij, in kerk of in school met de zaken van het Christendom bemoeit, hij in eene verbasterde Protestantsche kerk slechts een krachtig werktuig ontmoet ter ondermijning van het Christendom?

Is het geoorloofd, door de handhaving van woorden, die geenen zin hebben, of de toepassing van wier zin verboden is, eene belangstelling voor te wenden, die niet bestaat en onder den schijn van de Christelijke kerk te beschermen, door de voortgezette uitzending en bezoldiging van predikanten, mede te werken tot de voortplanting van hetgene de Christelijke kerk van alle eeuwen als *leugen* heeft verafschuwd?

1) Chantepie de la Saussaye. — de Strijd der Gemeente, bl. 20.

2) 1 Cor. XV: 12. 2 Tim. II: 16—18. 1 Tim: I. 20.

Aan de heeren Dr. Chantepie de la Saussaye en Dr. Beets.

Hebt gij, sieraden van Uw vaderland en van de Christelijke kerk, aan wier arbeid menig landgenoot in Nederland en Indië zoo veel verplicht is voor de kennis van dien schat, welke waarde heeft voor de eeuwigheid, een rechtvaardig vonnis geveld, toen gij van den man, die meer dan een onzer gearbeid heeft, en wiens weldra zeventigjarig leven een onafgebroken getuigenis was tegen de *misdaad* der verwerping van het Evangelie in Kerk en Staat, toen gij van den heer Groen van Prinsterer het pogen om het *kerkelijk bedrog* uit de schoolwet te verwijderen, *misdadig* noemdet?

Verwacht gij niet, dat hoogere Regter dan gij zijt, dien ijverigen Staatsman eenmaal zal vrijspreken van de schuld, hem door u ten laste gelegd?

Het **Kerkelijk Weekblad** zegt dat het besluit van den Ring Kampen, dat het, alvorens een antwoord gegeven werd op het voorstel der Synode betrekkelijk de doopsformule, noodig ware, dat ieder in zijn naasten kring onderzocht of wel werkelijk een afwijkende formule gebruikt wordt — niet was, gelijk het pretendeerde — een »vredewoord". Het ziet daarin niets minder dan een ontijdig smoren van het strijdvuur, een poging om, nog voordat het voorstel in discussie komt, het overbodige en bijgevolg verwerpelijke er van te doen constateeren. — De redactie is in deze quaestie sterk voor raillement. De tijd om te petitioneeren komt volgens haar eerst wanneer de vertegenwoordigers der gemeente, de Provintiale Kerkbesturen namelijk, het voorstel definitief verwerpen. Doch zij verlangt, dat men ook dan een afspraak make voordat men nieuwe stappen doet.

Ten opzichte van de afschaffing der doodstraf verklaart zij, dat in de reeds bestaande en langs zoo meer ontwakende belangstelling daaromtrent — onze natie ontwaakt slechts langzaam — zich een machtige oppositie vormt tegen de ziekelijke liefde voor den booswicht, die thans zoozeer den boventoon voert. Zij wanhoopt daarom niet aan een terugkeer tot die betere rechtsbegrippen, die in 't woord van God hun richtsnoer hebben. En wijst ten slotte op het getuigenis van den jurist Miquel, lid van den Noord-Duitschen Rijksdag, die op grond eener 12-jarige en uitgebreide ambtservaring verklaart ontkennend te moeten antwoorden op de vraag, of de humaniteit de doodstraf niet verbiedt, en of zij voor de openbare veiligheid niet overbodig is geworden.

Ds. Nonhebel van Middelburg vestigt op nieuw de aandacht op den nood der vakante gemeenten in de Hervormde kerk. Haar getal is reeds tot 160 geklommen. Hij gelooft, dat zijn voorstel om „afgescheiden" predikanten te beroepen, vroeg of laat aan de orde zal komen. De toon waarop hij zich over een eventuëele hereeniging met de »afgescheidenen" uitlaat, is te sympathetisch om niet een paar volzinnen over te schrijven.

„Daarbij, zegt hij, vrees ik niet zoozeer dat wij uit de afgescheidene gemeente juist die predikanten zouden krijgen die men daar zelf het liefst zou missen. Sinds de oprichting der Theologische School te Kampen zijn er tal van leeraren in die kerk gekomen, die ik met velen uit de onzen gaarne zou ruilen. Neen, van harte wensch ik ook langs dezen weg toenadering — gave God! vereeniging en hereeniging met eene kerk, voor welker leden ik de meeste liefde blijf gevoelen en die dat ook blijven doen voor ons, al is de vorm, waarin die liefde zich uitspreekt, wel eens bitter. Wie zou dat niet met mij wenschen?"

De **Bazuin** spreekt een ernstig woord tegen de voorloopig opgerichte »Vereeniging ter bevordering en handhaving van de volstrekte gewetensvrijheid in de Protestantsche kerkgenootschappen." Volgens haar is het eigenlijk en niet onduidelijk doorschemerend doel der oprichters de kerkgenootschappen te overvleugelen, al het eigendommelijke er van op te heffen, en met de onwettig aldus buit gemaakte middelen een kerkgenootschap naar eigen goedvinden te stichten. Zij geven zich het air van den godsdienst te willen verdedigen, maar zijn in waarheid arm aan iets dat naar godsdienstig leven gelijkt.

Belangrijke mededeelingen aangaande den godsdienstigen toestand van Spanje worden in de **Wekstem** gedaan door Dr. Capadose. Men moet zich Spanje voorstellen, zegt hij, als een groot huis bij avond. De meeste kamers zijn donker, maar daar zijn er ook vele, waar een helder en schitterend licht op den kandelaar schijnt. Aan de akademie te Lausanne studeeren thans 13 jonge Spanjaarden, die weldra als leeraars of Evangelisten in hun vaderland hopen op te treden. Hunne opleiding is een werk der Christelijke liefde. Dr. C. wekt ons op, dat werk vooral ook door milde bijdragen te steunen, en daarbij tevens niet te vergeten de nog levende, maar in bekrompen omstandigheden verkeerende moeder van den martelaar Matamoros.

De **Hoop des Vaderlands** toont met een voorbeeld uit het leven aan, welk gevaar voor de vrije school gelegen is in de 4e alinea van Art. 4 der schoolwet. De bepaling waarbij den Staat het recht wordt toegekend om toezicht te houden op den gezondheidstoestand der school is, zegt zij, alleen dan goed, wanneer openbaar en bijzonder onderwijs gelijke rechten hebben en niet het eerste alles, het laatste niets in zijn voordeel heeft. Te Zwolle werden onlangs om »onvoldoende ruimte" van twee Christelijke scholen gezamenlijk 200 kinderen door den Inspecteur van 't onderwijs verwijderd. Met nog 200 van eene armenschool maakte dit een getal van 400 kinderen, waarvoor hij alstoen het gemeentebestuur aanmaande eene tusschenschool te bouwen. Het gevolg van dezen maatregel is, dat eene school, die aan de Christelijke Gereformeerde gemeente behoort, wil zij geen belangrijke schade beloopen, ruimer lokaliteit zal vereischen en bij gevolg die gemeente al weer nieuwe lasten opleggen. Dat de ouders der op die scholen gaande kinderen alsook de beide betrokken onderwijzers het voorrecht zullen hebben meê te betalen in de nieuwe belasting, die het bouwen der nieuwe tusschenschool noodzakelijk zal maken; en dat — last not least — de onderwijzer der andere school, die zijn privaat eigendom is, niet aarzelt te verklaren dat hij door het besluit van den heer Inspecteur broodeloos gemaakt wordt. Voor hem geen ander alternatief dan dit: een nieuw lokaal bouwen en zich een last van schuld op den hals laden, of een gezegenden werkkring opgeven en zich door zijdelingschen dwang naar elders laten bannen.

En kon men slechts gelooven dat het zuiver sanitaire motieven waren, die dit harde vonnis doen spreken. Maar, gelijk **de Hoop** terecht opmerkt, dit uitzijgen van de mug gaat bij de regeering met een in 't oogloopend doorzwelgen van den kemel gepaard. Bij geen bals, concerten, comedies of kroegen, bij geen plaatsen van publieke vermakelijkheden in één woord hoort men ooit van klachten van regeeringswege over de bedorven lucht die men er inademt, of van een verbod om het winstgevend bedrijf voort te zetten zoolang het lokaal niet vergroot is. Maar laat een Christelijke school, die weinig sympathie ontmoet en met destemeer antipathie heeft te worstelen; die wind en stroom en alles tegen heeft; die een voortdurend monument is van de opoffering die Christenen zich ter wille van hunne overtuiging getroosten; laat zij zich verstouten één hoeveelheid koolzuur meer binnen hare muren te dulden dan de gezondheidsleer onschadelijk noemt, en haar vonnis is geteekend! Indien dit geen meten met twee maten is, is het dan misschien ook een blijk van vooringenomenheid bij de regeering tegen de vrije, d. i. in ons land hoofdzakelijk tegen de Christelijke school?

6 Juli 1870.

Boekaankondiging.

Het onaangenaamste bij deze aankondigingen is, dat vele der geschriften hunne waarde verliezen, omdat ik ze te laat ontvang. Ik had gaarne de aandacht gevestigd op het geschrift, van wegen de hoofdcommissie voor het Nationale zendingsfeest uitgegeven; doch het gewerd mij eerst weinige dagen geleden, en eene *Pinksterbede* ontving ik, nadat het Pinksterfeest reeds lang voorbij is. Indien de uitgevers eenigen prijs stellen op eene *spoedige* aankondiging van hunne uitgaven in den *Heraut*, waarom zenden zij niet *per post* en GEHEEL FRANCO, — want anders moet ik *weigeren* — wat zij in dit blad wenschen besproken te zien?

Laat mij met een enkel woord op de volgende werkjes de aandacht vestigen.

Het zalig afsterven van den 14-jarigen Gerrit.... Dit werkje, uitgegeven door S. van Velzen Jr. en voorzien van een inleidend woord van W. H. Gispen, is zeer aandoenlijk, en het verwondert mij geenszins dat de *tweede* druk voor mij ligt. Ds. van Gispen heeft volkomen gelijk, wanneer hij zegt: »Als ik mij den jongeling voorstel, zoo als ik hem zag op zijn leger, met een ligchaam, dat het hardvochtigste oog een traan ontperste, en hem nog hoor spreken van de hoop des eeuwigen levens, dan wordt mijn geest nog ontroerd, dan voel ik op nieuw den wensch in mij opkomen, dat toch allen, die in den naam van den vooruitgang, de Christelijke hoop van het eeuwig leven verwerpen, van zulk een sterven getuigen mogten zijn."

Met hem beveel ik dit boekske met vrijmoedigheid aan.

Hetzelfde geldt van DE DOODSVALLEI IS NIET DONKER, uitgegeven te Heusden, bij A. Gezelle Meerburg. De schrijver, de heer H. Lindeboom zegt teregt: „Deze laatste woorden" zijn krachtige getuigen dat het Christendom niet gelijk de modernen zeggen, leeft in een verouderd boek, maar dat het leeft in feiten, die telkens op nieuw de eenige waarheid in dat boek in het licht stellen, dat het Christendom zelf een groot eenig feit is."

Het is zoo. Vertoogen al zijn zij ook nog zoo geleerd, zullen weinig afdoen; maar het leven, lijden en sterven der Christenen in de kracht en onder de vertroostingen des Evangelies, is een getuigenis en een bewijs dat op eerlijke gemoederen niet zonder goede uitwerking zal blijven.

Het komen tot Jezus of de laatste dagen van William Gordon. De naam van Newman Hall is teregt ten goede bekend in Nederland, en een werkje door hem geschreven behoeft naauwelijks weder aanbevolen te worden. Voor lezers van eene eenigzins wetenschappelijke rigting zal dit werkje, door Höveker en Zoon uitgegeven, bijzonder belangrijk zijn.

Wees wakker in alles. De geachte schrijver, die door 's Heeren goedheid naar de mate der genade hem geschonken, in zijnen persoon een voorbeeld is van onvermoeidheid, heeft in den *Jongelingsbode* een open brief aan de jongelingen in Nederland gerigt, en in den hem eigen boeijenden trant woorden van vermaning en opwekking tot hen gerigt. Hij heeft mij een afdruk gezonden, en ik kan slechts zeggen, dat ik er mij in verblijden zoude, indien dit woord van opwekking bij tienduizendtallen onder jongelingen werd verspreid. Het zou zeer zeker ook ouderen van jaren goed doen, zoo zij dit woord van den heer P. van Eik ter harte namen en tot 's Heeren eer in praktijk bragten.

Da Costa's komplete dichtwerken. Ik weet naauwelijks hoe ik deze volksuitgaaf van da Costa's werken aankondigen zal. Niemand verwacht van mij een woord van aanbeveling, want het zou even dwaas als vermetel zijn da Costa's dichtwerken bijzonder aan te bevelen; daarentegen mag ik wel zeggen, dat ik deze uitgaaf met hartelijke deelneming begroet en ten hartelijkste aan de lezers van *de Heraut* aanbeveel. Eene volksuitgaaf moet op een groot debiet rekenen, en voorzeker de vele vrienden die da Costa ook onder het volk telde, zullen, naar ik vertrouw, gretig van deze gelegenheid gebruik maken om in het bezit van de werken van dien man te geraken, die hen zoo dikwerf in den edelsten zin van het woord stichtte en verkwikte.

Er is zonder twijfel groote verhevenheid in da Costa's dichtwerken, en ze zijn vol van majestueuse schoonheden, die slechts zij die eene groote mate van beschaving bezitten, in hunne volle gehalte kunnen begrijpen; maar er is tevens eene eenvoudigheid, eene liefelijkheid, eene warmte en innigheid in deze dichtwerken, die met onweêrstaanbare kracht tot de harten, ook der eenvoudigsten, spreekt.

Ik verheug mij in de onderneming, omdat al wat da Costa meer bekend maakt, ook tot verheerlijking van den Heer zal verstrekken. Hij zelf zoude niets anders begeerd hebben, dan te roemen in zijne zwakheid en groot te maken den Heer, wiens kracht in zwakheid volbragt wordt. »Zij verheerlijkten den Heer in mij," is over alles wat da Costa schreef en sprak in lied en daad geschreven, en daarom zal ook deze volksuitgave ten goede van Nederland en tot roem van onzen God medewerken.

C. S.

Kerk.

In de klassikale vergadering te Amsterdam gehouden, zijn al de liberale leden door orthodoxen vervangen. In plaats van Ds. Stricker, Brumund, Berlage, Smeding en Calkoen, werden gekozen Ds. Moulijn, Vinke, Cramer, van Buuren en Adama van Scheltema, terwijl in plaats van den ouderling Jas gekozen werd de ouderling Höveker.

— De klassikale vergadering op 29 Junij te Nijmegen gehouden, heeft met 30 tegen 24 stemmen, en die te Dockum met 33 tegen 22 stem-

men, hare adhaesie geschonken aan het voorstel der Synode tot verpligt gebruik der doopsformule. Verder ontvingen wij berigt, dat dit ook het geval was in de klassikale vergaderingen van Amsterdam met 51 tegen 25 stemmen, Rotterdam, Leiden, Franeker, Groningen, Harderwijk, IJzendijke, Wijk bij Duurstede, Gouda en Breda. Daarentegen hebben die te Alkmaar, Hoorn, Assen, Meppel, Leeuwarden, Sneek en Tiel zich daartegen verklaard.

— Omtrent de vergadering der klassis Amersfoort wordt ons berigt, dat zij zeer talrijk was bezocht. In de benoemingen kwam geene verandering. De discussiën waren zeer belangrijk. De vergadering besloot om de Synode te adviseren, dat het onbillijk zou zijn, Art. 23 verpligtend te maken voor die gemeenten, die zelven hare kerkeraadsleden benoemden.

Wat de doopformule betrof, de vergadering besloot met eenparige stemmen, de Synode te verzoeken de doopformule verpligtend te maken, en wees op het groote gevaar van moderne zijde, zoo de Synode tot het tegenovergestelde besloot.

Over de kerkvisitatie was men het algemeen eens, dat de vraag naar belijdenis en wandel de schriftelijke moest blijven, en verkoos de groote meerderheid de oude redactie boven de nieuwe.

Nog werd door de vergadering besloten een verzoek in te dienen bij de Synode, om aan te dringen op eene regeling der predikants-pensioenen bij de wet, en te bepalen, dat predikanten die 65 jaren oud en 40 jaren dienst hadden emeritus werden.

Bij den maaltijd werd menige wensch uitgedrukt voor koning en vaderland en voor de Nederlandsche Hervormde kerk, die afgewisseld werden door een lied of psalmgezang.

— Men leest het volgende in *het Nieuws van den Dag:*

In de klassikale vergadering te Alkmaar zijn de predikanten Rijnders en Kraijenbelt tot verantwoording geroepen, over de door hen geplaatste advertentie, waarin een blaam werd geworpen op het godsdienstig leven van Alkmaar en omstreken. Genoemde heeren hebben de vergadering verlaten zonder opheldering te geven, waarna de volgende motie is aangenomen: »De vergadering, getuige van de illoiale handelwijze der heeren Rijnders en Kraijenbelt, waardoor dezen zich zelven hebben geoordeeld, gaat over tot de orde van den dag."

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN. Te *Scheveningen:* L. Kan de Beer, te Arnemuiden. — Te *Zuid-Beijerland* en te *Enter:* W. Callenbach, te Bergschenhoek. — Te *Wageningen:* A. H. Duval Slothouwer, te Kralingen. — Te *Dirksland:* E. A. G. van Hoogenhuyze, te Heino. — Te *Huisduinen:* A. J. Berman, te Watergang. — Te *Kockengen:* E. A. Lazonder, te Berkel. — Te *Oudega:* A. Alberti, te Visvliet. — Te *Idsegahuizen:* L. D. Westerloo, te Wons. — Te *Peperga:* W. Lolcama, te Ooterhaule. — Te *Hantum:* S. J. H. de Wolf, te Dalfsen. — Te *Wijk* bij *Heusden:* S Kalma, cand. — Te *Valkenswaard:* J. A. Lublink Schroder, te Poederoyen.

AANGENOMEN. Te *Kolhorn:* Door J. H. L. Bouman, te Eenigenburg. — Te *Genemuiden:* Door J. H. van de Hagt, te Westbroek.

BEDANKT. Te *IJsselstein:* Door N. Osti, te Hattem. — Te *Koudekerke:* Door W. Callenbach, te Bergschenhoek. — Te *Overschie:* Door A. H. Duval Slothouwer, te Kralingen. — Te *Blokzijl:* Door C. van Koetsveld, te Usselo. — Te *Nijkerk:* Door H. E. Gravemeijer, te Onstwedde.

Christelijk Gereformeerde kerk

BEROEPEN. Te *Scharnegoutum:* J. J. Dekers, te Naaldwijk.

De zes discipelen van het gymnasium, die den 21 Junij te Utrecht admissie-examen deden, slaagden allen.

Rekening Kerkhulp.

1 April 1869—1 April 1870.

Deze Vereeniging, onder bestuur van Ds. F. P. L. C. van Lingen te Zetten, welke zoo gezegend werkt, en in zoo naauw verband staat met de toekomst en het heden onzer Ned. Hervormde Kerk, heeft hare rekening publiek gemaakt.

Zonder bijzondere aanwijzing van personen ontving de Vereeniging *f* 1398.88. De uitgaaf was evenwel *f* 1432.53½, zoodat het nadeelig saldo *f* 33.65½ is. Met bepaalde aanwijzing gewerd haar *f* 1105.39½, en gaf zij deze som natuurlijk geheel aan de betrokken personen uit; zoodat hare geheele ontvangst *f* 2504.27½ bedroeg, de geheele uitgaaf *f* 2537.93, en het te kort blijft alzoo *f* **33.65½**, zegge drie en dertig gulden vijf en zestig en een halve cent! Wie geeft die *f* 33.65½? — Ik lees onder de giften: »Gift van een arm meisje, voor een rijtoertje opgespaard, maar dat zij nu den Heer wil geven *f* 4.—.

Als nu twee of drie rijke meisjes eens het voorbeeld van het arme meisje volgden!?

Liefdegaven.

Voor den Brand in *Constantinopel.* Van eene weduwe en hare dochter, *f* 0,50, met den wensch dat zulks tot evenveel *duizenden* mogt aangroeijen; Door den heer E. J. Antink verzameld te Doetinchem *f* 25.

Voor den nood in Palestina, bijzonder te Jeruzalem, van de wekelijksche centen verzameling der *Christelijk Gereformeerde* gemeente te Katwijk aan zee, *f* 20. van den heer v. R. te U. *f* 5; door den Heer B. te R. *Legaat* van een afgestorvene *f* 40.

Met hartelijke dankbetuiging en vriendelijke aanbeveling.

A. A. BERGENDAHL.

30 Junij 1870.

Bij de Uitgevers van de *Heraut* is in dank ontvangen voor de *Noodlijdenden in Palestina:* van de Jongelingsvereeniging te Breda *f* 2,23; van O. M. *f* 2,47½, Voor den Brand te Bodegraven: van eenige Ambachtslieden. *f* 1,55.

BRAND TE BODEGRAVEN. Gal. VI: 10.

Voor den Christenhuisvader, die daardoor alles verloor (zie *Heraut* 23 Junij en 1 Julij ll.) met hartelijke dankzegging nog ontvangen: Namens de Zendingsgemeente te Middelburg, door den heer P. J. Milborn *f* 9; van de Wed. S. te Utrecht *f* 10; van NN., met bijschrift Gal. VI: 10. *f* 50, waarvan *f* 25 voor den algemeenen nood aldaar, welke aan Ds. Mense zijn ter hand gesteld; van W. W. W. te Velp *f* 2.50; van A. J. N. te Arnhem 2 Coupons à *f* 1.23½, te zamen *f* 2.47; van H. J. Tenkink te Winterswijk *f* 5; van S. H. G., 1 Petri V: 7, *f* 1.25.

Amst. 7 Julij 1870. Wordt verder in de liefde der Brs. en Zrs. aanbevolen, door J. H. STOOVE.

NEDERL. VEREEN. VOOR ISRAEL.
Afd. Amsterdam.

Hulpvereeniging *Hierosolyma Capta* en het blaadje de *Ladder Jakobs,* voor Suriname:

Onder hartelijke dankbetuiging ontvangen van den heer J. van Velzen Jzn. te Leiden *f* 2.08; van den heer L. A. Post te Delft *f* 3.53; van den heer J. van der Laaken te Buren *f* 2.21; van de jongejufvr. Bromet bespaarde ½ centen *f* 1.50; van den heer J. Groenewegen te Olst *f* 2.20.

Amsterdam, 7 Julij 1870. Namens het Bestuur, J. H. STOOVÉ.

NEDERL. GEREF. ZENDING-VEREENIGING,
Afd. Heidenpenning.

Onder hartelijke dankbetuiging ontvangen van den heer Jan Koning Gzn. te Meppel, uit ZEds. busje *f* 5; van de Jongedochters-Vereen. te Marken, door Br. Weenink *f* 7; van Mej. E. J. Hovy te 's Hage *f* 2.50.

Amsterdam, 7 Julij 1870. M. C. STOOVE-LE BLANC. *Penningmeesteresse Afd. Heidenp.*

Kerkhulp. Sedert 1 April ingekomen bij Ds. F. P. L. C. van Lingen: Door H. van Hall van de Ver. ter bevordering van 't Godsrijk te Strijen *f* 15,05. Jongel. Ver. te St. Anna Parochie voor N. *f* 10; Door Ds. Broekhuizen uit de gemeente Wissekerke voor N. *f* 25. Uit Indoornik voor N. *f* 9; Du Boeuff te Langerak *f* 2,50; Door Ds. v. d. Bijtel uit de bus voor Gods koningrijk te 's Grevelduin Capelle *f* 5; en van de hulp-ver. voor In- en Uitw. Zending aldaar *f* 5. Opbrengst der Cents-Ver. te Alkmaar *f* 12,57½; Door Ds. Merens te Utrecht *f* 20; Door Ds. Kool, collecte te Bunschoten *f* 32,25; Door G. Ringnalda te Aarlanderveen, gedeelte der maandel. collecte *f* 10; Kerkvoogdij te Maassluis Jaarl. *f* 10; te IJsselmonde *f* 10; te Oene *f* 3; Douair. v. Loben Sels-Swaving te Zutphen voor N., „uit dankbaarheid voor een op 21 Junij ontvangen zegen met eene bede voor Zetten's Gymnasium" *f* 100. Inschrijvingen zijn ontvangen van de Kerkvoogdij te Charlois *f* 6; Angeren *f* 5; Hoogvliet *f* 10; Ter Aar *f* 5; Aalst *f* 3; Ressen *f* 5; Ellewoutsdijk *f* 10; Lage Zwaluwe *f* 2.50; Veen *f* 6; Nieuwwaal *f* 10, en voor eens van die te Wemeldingen *f* 25.

GYMNASIUM TE ZETTEN.

Sedert 1 Jan. ingekomen bij Ds. F. P. L. C. van Lingen: Door H. v. d. Kolk te Zwolle collecte in de week der gebeden *f* 8; Collecte 8 Febr. *f* 5,02; J. W. Vader, Cortgene *f* 25; Door G. 't Hooft te Dordrecht van Dr. J. J. S. *f* 10; Mej. A. R. S. *f* 20; Door Joh. v. d. Thoorn te Middelburg, collecte in de week der gebeden *f* 28,35; nog door Ds. Nonhebel *f* 2; Catechisatiebus *f* 5; Jonkvr. v. d. B. v. S. te Arnhem *f* 25; H. v. d. B. *f* 10; A. de Vink jaarl. *f* 5; Door M. J. Goddefroi van een broeder te 's Gravenhage *f* 2,50; Door Ds. v. d. Flier te Zwartsluis van de Ver. voor In- en Uitw. Zending *f* 10; Catechisatiebus *f* 10; N. N. *f* 1; Door Ds. ten H. v. d. Beek te Reitzum Ver. In- en Uitw. Zending *f* 10; Door L. G. v. d. Broek Ver. In- en Uitw. Zending te Zeist *f* 20; Dordrecht N. N. 6 April *f* 50; Door A. W. E. Gunning, te Oude-Wetering van de hulp Z. Ver. *f* 8; van een belanghebbende *f* 2; van diversen *f* 25; L. M. J. te W. *f* 2,50; Door J. J. v. d. Berg, Binnen en Buitenl. hulp Z. Ver. te 's Gravenhage *f* 20; Van N. N. te Winterswijk *f* 6,50; Dames van Marle te Velp *f* 5.

Verder eene inschrijving op een biljet, door Ds. Wisselingh gevoegd bij „Goud uit Schuim" van R. Bar. Collot d'Escury te Loosduinen *f* 10.

Bij gelegenheid der aanneming tot lidmaten der Herv. Kerk te Zetten, wegens het bedanken van Ds. v. Lingen voor geschenken van N. N. *f* 50, en van den heer T. Sanders te Amsterdam tien rentelooze aandeelen, elk groot *f* 100.

SCHOTSCHE ZENDINGSKERK.
GODSDIENST-OEFENING

Zondag 10 Julij.

Voormiddags ten 10 ure:
Voorganger: Ds. THEOD. J. MEIJER,
's Avonds ten 6 ure:
Voorganger: de Heer J. G. LOOMAN,
Evangelist te Zandvoort.

Maandag 11 Julij.
's Avonds ten 7 ure:
Vergadering van het Kinder-Genootschap der Ned. Geref. Zendings-Vereeniging.
(Afd. Amsterdam.)

ADVERTENTIËN.

Heden ontsliep in den Heer, mijn geliefde Echtgenoot JAN FREDERIK BEKKER, na een langdurig lijden in den ouderdom van 37 jaren.

Haarlem, 4 Julij 1870. M. G. E. BEKKER, VAN NES. (463)

Heden overleed, in den ouderdom van ruim 77 jaar, onze geliefde Moeder en Behuwdmoeder LODEWICKA HENNEMAN, weduwe WIJNAND KUHLER. Hoe dankbaar wij erkennen welk eene liefdevolle moeder de overledene altijd voor ons is geweest, zullen allen beseffen, die haar in haren langdurigen levensloop gekend hebben. (464)

Amsterdam, 5 Julij 1870. *Uit aller naam,* W. KUHLER WZN.

Te Hilversum is na een smartelijk lijden, in den ouderdom van 76 jaren overleden onze veelgeliefde Vader P. BRINKMAN. Met diepen weemoed staren wij hem na, doch niet als de genen die geene hope hebben.

G. BRINKMAN.
5 Julij 1870. Mede uit naam mijner
(468) Broeders en Zusters.

Aan de Bijzondere School voor Christelijk-Nationaal Onderwijs te *Oostwold* in het Oldambt, Provincie *Groningen,* wordt een

Hulp-Onderwijzer

gevraagd op een honorarium naar bekwaamheden. Belanghebbenden adresseren zich aan den Onderwijzer A. MEIJER. (458)

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Voor een JONGELING of JONGE DOCHTER is eene uitnemende gelegenheid in een Christengezin voor de geheele verpleging, benevens het toezigt over de leervakken van het lager onderwijs. Ook is gelegenheid om piano, orgel of viool te leeren bespelen. — Informatie *franco* onder letter K., bij de Uitgevers dezes. (469)

KWEEKELING.

Voor een JONGELING, 14 jaar oud, wordt gelegenheid gezocht, om als **KWEEKELING** geplaatst te worden, bij een Onderwijzer van positief Christelijke beginselen, die genegen is, hem tot Onderwijzer op te leiden, benevens te huisvesten. (452)

Reflecteerenden gelieven zich *franco* te adresseeren onder letters A. B. bij den Boekhandelaar M. J. VAN DER LOEFF, te *Enschede.*

Men verlangt tegen October of November e. k. bij eene eenige Dame van middelbaren leeftijd, tot gezelschap en eenige adsistentie in het huishouden, eene fatsoenlijke

JUFVROUW,

van positief Christelijke beginselen, tusschen de 35 en 45 jaren. Salaris bij nadere overeenkomst. *Franco* brieven onder letter V., bij den Boekhandelaar P. P. KOOL, te *Weesp.* (446)

EENE JUFVROUW

van de Protestantsche Godsdienst, van positief Christelijke beginselen, oud 38 jaar, wenschte zich gaarne geplaatst te zien als **Jufvrouw van gezelschap,** of om de vrouw des huizes behulpzaam te zijn in hare werkzaamheden. Sedert jaren is zij in dergelijke betrekking geweest en kan de beste getuigschriften inleveren. Brieven *franco* letter H., bij de Uitgevers dezes. (460)

OUDERS,

die hunne Zonen met het begin van den nieuwen Cursus 28 Augustus, op het **Gymnasium te Zetten** wenschen te plaatsen, worden verzocht zich daartoe **vóór 1 Augustus** aan te melden bij den ondergeteekenden, Director.

(467) F. P. L. C. VAN LINGEN.

Evangelisatie te Haarlemmermeer.

Dankbaar maakt de ondergeteekende bekend, dat in de maand Junij de volgende giften ingekomen zijn: Th. S. te A. *f* 10; R. Z. Z. te Dordrecht *f* 5,69; busje van Br. Krul *f* 1,48½. Voor de Chr. Weesinrigting **Geloof en Liefde** uit de weezenbus in *Eben-Haëzer* *f* 9,06; van een familiekring te A. *f* 2,50.

Wij hopen dat de Evangelisatie alhier op breede schaal begonnen en met veel zegen tot heden voortgezet, moge blijven bloeijen en de sympathie der vaderlandsche Christenen moge blijven behouden.

E. J. VAN WISSELINGH JPzn.,
Predikant.

Haarlemmermeer, 4 Julij 1870. (456)

Broeders en Zusters IN DEN GEKRUISTE, VREDE!

Ondergeteekende NIETS ontvangen hebbende op zijne aanvrage in den *Heraut* van 17 Junij, het *Kerkelijk Weekblad* en de *Volksbode,* waardoor het hem en zijne medearbeiders mogelijk zou gemaakt zijn op de Leeuwarder en eenige andere kermissen in Friesland, met zijn Bijbelkraam en straatprediking te kunnen werkzaam zijn, ziet hierin een wenk zijns Heilands, om *dit* jaar *geene* getuigenis op de vroegere wijze te mogen geven, — doch laat zijn *onvermogen* voor rekening dergenen, die hem hiertoe in staat hadden *kunnen* stellen. (466)

HOLLEMAN, *Evangelist.*

ZEER ZELDZAAM.

Men biedt ter overname aan comptant een prachtige **palissandre PIANINO**, nieuw, voor slechts *f* 265. — En een nieuw **pallissandre SERAPHINE-ORGEL**, voor *f* 115. — Guarantie voor vijf jaren. *Franco* te bevragen onder letter M. bij de Uitgevers dezes. (470)

SERAPHINE ORGEL.

Te Koop wordt aangeboden: **Een prachtig Seraphine-Orgel met 14 registers.** Adres met *franco* brieven, Letter P. bij de Uitgevers dezes. (462)

Ter verspreiding op de Kermissen.

DE ONDOODBARE MAN.

Geen fabel.

Prijs 1½ Ct.; 25 Ex. *f* 0,30; 100 Ex. *f* 1.

Uitgegeven bij H. DE HOOGH en Co., te *Amsterdam.*

Bij P. NOORDHOFF, te *Groningen,* is uitgegeven en alom te bekomen:

DE SYNODE
der Hervormde Kerk
in 1870 en de Doopsformule.

Advies in de Groninger Predikanten-Vereeniging, den 31sten Mei 1870 gegeven door
ALB. VAN TOORENENBERGEN. (424)
Prijs *f* 0.50; *franco* per post *f* 0.30.

Uitgaven van W. H. KIRBERGER.
Het Heimwee der Kinderen Gods,

door J. P. G. WESTHOFF,
is de inhoud der **Julij-Aflevering** van
HET EEUWIG EVANGELIE,
onder Redactie van
Dr. J. CRAMER en Dr. G. H. LAMERS.
Prijs per jaar *f* 1.80. (455)

Bij H. DE HOOGH & Co. is verschenen:
PHYSIONOMIE
DER
WERELDGESCHIEDENIS.
DOOR
H. W. VETHAKE,
Hoofdonderwijzer te Amsterdam.

EERSTE DEEL.

Tijd vóór Christus.

INHOUD: Inleiding. — De oudste historische feiten en de geschiedenis van Israël. — Algemeene beschouwing der wereld-monarchiën, met een blik op het Babylonische en Perzische rijk en op het Grieksche tot Homerus. — De theologie van Homerus en van Griekenland, beschouwd in het licht des Christendoms. — De consequente en de gematigde republiek. — Het middel- en slottijdvak van Griekenland's geschiedenis, en een blik op Griekenland's philosophie. — Het Romeinsche wereldrijk.

TWEEDE DEEL.

Tijd na Christus.

INHOUD: Christus. — De uitbreiding des Christendoms. — Het bederf der kerk en de inwendige gevolgen daarvan. — De uitwendige gevolgen van het bederf der kerk, benevens de reactie dier gevolgen. — De Hervorming de kerk. — De nieuwere tijd. — De groote staatsr omwenteling in Frankrijk en de jongste tijd.

Prijs *f* 1.80.

Bij H. DE HOOGH & Co. te *Amsterdam* is uitgegeven:

BEKNOPT OVERZIGT
VAN DE
Geschiedenis der Amsterdamsche Fondsenmarkt in 1869.
EENE HANDLEIDING VOOR GELDBELEGGING IN 1870, DOOR **W. v. O. B.**

Met eene berekening van het bedrag bij aankoop, en van de rente en aflossing der meeste aan de Beurs te Amsterdam verhandeld wordende rentegevende fondsen . . . . *f* 0.60.

Het Nieuwe Liederkransje,
bevattende 24 tweestemmige Zangstukjes,
uitgegeven door MARTIJN SIEVEKING.

Prijs 15 Cents.

Inhoud.

Nº.		Nº.	
1.	Alles met God.	13.	Reislied.
2.	Schipperslied.	14.	Mijn hart, wat wilt gij meer?
3.	Zingen.	15.	Tevredenheid.
4.	Zomeravond.	16.	God hoort.
5.	Wenschen.	17.	Zomerlied.
6.	Zondagslied in den Zomer, buiten.	18.	Lente.
7.	In de Meimaand.	19.	Spelevaren.
8.	Goede Voornemens.	20.	De Schutsengel.
9.	Morgenstond.	21.	Jeruzalem.
10.	Het Avondklokje.	22.	Vertrouwen.
11.	De Maan.	23.	Aan den Koning.
12.	Mijn Bootje.	24.	Aan het Vaderland.

HOSANNA.

60 Liederen voor drie- en vierstemmig Mannenkoor, ten dienste van Jongelings-Vereenigingen en Christelijke Zanggezelschappen.

Met goedkeuring van het Nederlandsch Jongelings-Verbond, bewerkt en verzameld door
S. H. SERNÉ,
Organist der Waalsche Herv. Gemeente te Zwolle.

Dit Zangboek wordt uitgegeven in 6 à 7 afleveringen, albumformaat; — elke aflevering bevat 16 pagina's druks en kost bij inteekening slechts *f* 0.20.

Reeds zijn de vier eerste afleveringen verschenen, waarvan de inhoud is:

Nº.		Nº.	
1.	Bede om Genade.	24.	Verlangen.
2.	Christelijk Leven.	25.	's Morgens.
3.	Koor.	26.	Avondzang.
4.	Ontferming.	27.	Zondag.
5.	Lof van des Heeren wegen.	28.	Kerstlied.
6.	Geestelijke Strijd.	29.	Engelenzang.
7.	Jezus, help strijden!	30.	Gezang 114.
8.	Pleit voor mij.	31.	Nieuwjaar.
9.	Zoo als ik ben.	32.	Paaschlied.
10.	O Heer! ontferm U over mij!	33.	Op Hemelvaartsdag
11.	Blik op Jezus.	34.	Aan den Heiligen Geest.
12.	De naam Jezus.	35.	Een nieuw Wilhelmuslied.
13.	Met Jezus.	36.	Oranje boven!
14.	Liefde en wederliefde.	37.	Op 's Konings verjaardag.
15.	De dienst van Jezus.	38.	Het Vaderland.
16.	Reislied.	39.	Welkom!
17.	Een zondaar gered.	40.	Het zaad des Woords.
18.	Uit de diepte.	41.	Verbondslied.
19.	Des Christens zalig lot.	42.	Eendragt maakt magt.
20.	Bede.	43.	Broederlijke Liefde.
21.	Dankbaarheid.	44.	Zomerlied.
22.	Alles wel.	45.	Onze Leus.
23.	Heimwee.		

UITGAVE VAN **W. H. KIRBERGER.**
LICHTSTRALEN door de WOLKEN
OF
De Poorten op een kier,
DOOR
ELIZABETH STUART PHELPS.
Prijs *f* 1.25. (432)

Bij S. VAN VELZEN JR. te *Kampen,* ziet het licht:
De Moderne Theologie in Nederland
EN
Prof. Hofstede de Groot,
of zijn de „modernen" onze vijanden, de „evangelischen" onze broeders?
door **L. LINDEBOOM.**
Prijs *f* 0,25. (461)

M. C. BRONSVELD, te *Harderwijk,* heeft uitgegeven:
NIEUWE BIBLIOTHEEK
voor Christelijke Theologie en Letterkunde,
VERZAMELD DOOR
Dr. A. W. BRONSVELD en H. V. HOGERZEIL.
1e Deel, 1e Aflevering.

Inhoudende: Prof. R. GRAU, Buckle's Geschiedenis der Beschaving; H. DALTON, Auerbach's Roman: „Auf der Höhe"; VINET, Adolphe Monod.

De 2e Afl. zal o. a. bevatten:

DELITZSCH. De arbeidende stand ten tijde van Jezus; LUTHARDT, Gellert.

Men verbindt zich voor een Deel van 30 vel van 16 pag. tegen den prijs van 12 Cents per vel. (459)

M. C. BRONSVELD, te *Harderwijk* heeft uitgegeven:
Wie wil gaarne iets van den Bijbel weten?
LEESBOEK
OVER HET
OUDE TESTAMENT.
Door de Afd. Over-Veluwe van de Vereeniging van Christ. Onderwijzers in Nederland.
Prijs 40 Cents.

LECTURES FRANÇAISES.
Ou Choix de Versions Faciles et Graduées.
PAR **J. KLEIN.**
Prijs 30 Cents. (430)

Bij LAURENS VAN HULST, te *Kampen,* verschijnt:
De Geschiedenis van Jozef.
Een Leesboek voor de Middelste Klasse.
Prijs 20 Cent.

De Geschiedenis van Jozef, zoo als zij in den Bijbel verhaald wordt, is in dit werkje in *een aaneengeschakeld verhaal* bewerkt, terwijl de leesafdeelingen voor ééne les geschikt zijn. H.H. Onderwijzers, die met dit werkje kennis wenschen te maken, ontvangen op *franco aanvrage* een present-exemplaar. (454)

Bij H. J. GERRETSEN, te *'s Hage,* is verschenen:
EENIGE GEDACHTEN
OVER
LEVITICUS XI EN XIII.
UIT HET ENGELSCH VAN
BENJAMIN WILLE NEWTON.
Prijs 30 Cents.

TOESPRAKEN
BIJ HET
GRAF VAN MEVROUW MIJER
DOOR
VAN REES en DS. J. A. SCHUURMAN Johzn.
Prijs 5 Cents. (465

Bij H. DE HOOGH & Co., te Amsterdam, is van de pers gekomen:
Konstantinopel, Smyrna, het Suez-kanaal en Jerusalem.
REISHERINNERINGEN DOOR J. WESTRIK, LAATST PRED. TE DRIEBERGEN.
OPGEDRAGEN AAN Z. K. H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN.

14 vel druks in Postformaat, voorzien van 6 platen in kleurendruk, alsmede het portret van DE LESSEPS en een kaartje van het Suez-Kanaal. . . . . Prijs *f* 1.90

De strekking van dit boek bepaalt zich in hoofdzaak tot het schetsen van:
1. Den godsdienstigen en maatschappelijken toestand van het Turksche rijk, de zeden en gewoonten zijner gemengde bevolking.
2. De uitbreiding onzer nationale handelsbelangen in de Levant.
3. De gevolgen der opening van het Suez-kanaal, ten einde ook Nederland, dat in vroegere eeuwen door zeevaart en handel zich een grooten naam verworven had, den hedendaagschen vredekamp tusschen de zeevarende natiën der wereld niet langer lijdelijk aanzien, maar met de versnelde gemeenschapsmiddelen van onzen tijd manmoedig en ten spoedigste op dit centraal-punt aanvaarden moge.

Met het oog op de Levant heeft dit werk meer een stoffelijk, en met het oog op Palestina, meer een geestelijk doel. De eventuëele geldelijke voordeelen, die de uitgave van dit werk zal leveren, zijn bestemd voor het Diakonessengesticht TALITHA-KUMI te Jerusalem.

Omtrent de waarde van dit „telangwekkend boek" volgens de Rotterdamsche Courant, lette men verder op de aanbevelingen van het *Handelsblad,* de *Amsterdamsche Courant,* het *Kerkelijk Weekblad,* de *Utrechtsche Courant,* de *Zeister Weekbode* enz.

Door H. DE HOOGH & Co, te Amsterdam, wordt heden verzonden:
De Zesde aflevering van de
PRENTBIJBEL voor KINDEREN,
MET BIJSCHRIFTEN DOOR
P. HUET.

INHOUD: Benjamin voor Jozef gebracht. — Jakob trekt af naar Egypte. — Jakobs dood.

Elke aflevering bevat Twee vel kwarto druks en is voorzien van **Vier** of **Vijf** prachtige Platen. De prijs per aflevering is slechts

15 Cents.

Om de 14 dagen verschijnt eene aflevering. In circa 50 afleveringen zal het geheele werk compleet zijn.

De Inteekening is alom opengesteld.

Nederlandsche Stoomdrukkerij, Nieuwendijk L 76, Amsterdam